Nr 225.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående omorganisation av bergsskolorna i Filipstad och Falun; given Stockholms slott den 14 mars 1922.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Olof Olsson.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 mars 1922.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena Branting, statsråden Lindqvist, Thorsson, Olsson, Sandler, Nothin, Svensson, Hansson, Åkerman, Linders, Schlyter, Örne.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Föredragande departementschefen, statsrådet Olsson yttrar härefter:

Vid anmälan den 7 januari 1922 av ärenden angående reglering av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel hemställde jag, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att, i avbidan på propo- Omorganisation av bergsskolorna i Filipstad och Falun.

sition angående omorganisation av bergsskolorna i Filipstad och Falun jämte med dem förenade yrkesskolor, beräkna på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 dels såsom bidrag till uppehållande av undervisningen vid skolorna ett förslagsanslag, högst, 16,000 kronor, dels ock för anskaffning av laboratorieutrustning och annan undervisningsmateriell ett reservationsanslag av 50,000 kronor. Vidare hemställde jag, vid anmälan samma dag av anslagsbehoven å 1922 års tilläggsstat, om förslag till riksdagen att i avbidan på nämnda proposition beräkna för ändamålet på berörda tilläggsstat ett förslagsanslag, högst, 14,000 kronor.

De av mig sålunda gjorda framställningarna blevo av Kungl. Maj:t bifallna.

Utredningen i denna fråga är numera slutförd och jag anhåller därför att här få återupptaga ämnet.

Skolornas tillkomst och nuvarande organisation.

Först vill jag då i korthet redogöra för ifrågavarande skolors tillkomst och nuvarande organisation samt erinra om de anslag, som till dem för närvarande utgå.

Bergsskolan i Filipstad är den äldre av de båda skolorna; den leder sitt ursprung från den av borgmästaren F. von Schéele år 1830 inrättade »elementarundervisningsanstalten i Filipstad för unga bruksidkare och bruksbetjänter» och erhöll redan år 1832 understöd av brukssocieteten, som snart nog ensam övertog skolans underhåll.

Bergsskolan i Falun åter började sin verksamhet år 1871, sedan brukssocieteten år 1867 fattat beslut om en dylik skolas inrättande.

Gällande reglemente för bergsskolorna och de med dem förenade yrkesskolorna är fastställt av järnkontorets styrelse den 23 oktober 1914.

Enligt detta reglemente hava bergsskolorna i Filipstad och Falun till ändamål att bibringa elementära kunskaper åt dem, som vilja ägna sig åt bergshanteringen i egenskap av tjänstemän. Med bergsskolan i Filipstad är förenad en gruvyrkesskola med ändamål att bereda undervisning åt dem, som vilja utbilda sig till förmän eller arbetare i gruvor. Med bergsskolan i Falun äro förenade dels en hyttyrkesskola och dels en bruks-mekanisk yrkesskola med ändamål att bereda undervisning åt dem, som vilja utbilda sig till förmän eller arbetare i järnverk.

Lärokursen i bergsskolan omfattar 16 månaders tid och börjar omväxlande den 16 januari och den 1 september, så att tvenne kurser medhinnas under loppet av 3 år. Den kurs, som börjar den 16 januari, fortgår till den 15 maj följande år, den kurs, som börjar den 1 september, till och med den 20 december följande år.

Lärokursen i yrkesskolan börjar samtidigt med kursen i bergsskolan. Den kurs, som börjar den 16 januari, fortgår till och med den 20 december samma år, den kurs, som börjar den 1 september, pågår till och med den 15 juni följande år.

Under tiden från och med den 21 december till och med den 8 januari

åtnjutas julferier, under tiden från och med den 16 juni till och med den 15 augusti sommarferier.

Undervisningen i bergsskolan uppdelas på tre studieriktningar eller kurser, en fullständig kurs, en metallurgisk kurs och en gruvkurs. I den fullständiga kursen åligger elev att begagna undervisningen i alla de läroämnen, som förekomma i skolan; i den metallurgiska kursen är elev befriad från deltagande i undervisningen i gruvbrytningslära och gruvmätning; i gruvkursen från metallurgi och ugnsritning, varjämte för elev i sistnämnda kurs kunskapsfordringarna i analytisk kemi hava mindre omfattning.

Elev i yrkesskolan åligger att begagna undervisningen i alla de läroämnen, som förekomma i skolan.

Bland inträdesfordringarna till bergsskolan må nämnas: fyllda 18 år, minst två års tjänstgöring vid industriell anläggning, därav minst ett år vid metallurgiskt verk eller gruva, någon färdighet i linearritning samt skolkunskaper, motsvarande dem, som nu fordras för uppflyttning från de allmänna läroverkens femte klass; dock att i fråga om matematik fordringarna äro något mera omfattande.

Till upprätthållande av bergsskolornas verksamhet har riksdagen alltsedan år 1873 lämnat bidrag, vilka från och med år 1917 utgått med $^3/_5$ av kostnaderna, under det att övriga kostnader avsetts skola bestridas av järnkontorets medel. Jag ber att få i detta sammanhang hänvisa till den historik över statsanslagen till bergsskolorna, som lämnades i bilagan, åttonde huvudtiteln, till 1919 års statsverksproposition, punkten 252. Till skolorna beviljade statsanslag.

1921 års riksdag anvisade såsom bidrag till uppehållande av undervisningen vid bergsskolorna i Filipstad och Falun jämte därmed förenade yrkesskolor på extra stat för år 1922, att utgå under huvudsakligen enahanda villkor som hittills varit fästade vid statens understöd för ifrågavarande ändamål, dels såsom bidrag med $^3/_5$ till ålderstillägg åt lärare ett förslagsanslag å 2,400 kronor, dels ock såsom bidrag med $^3/_5$ till övriga kostnader ett förslagsanslag, högst 27,000 kronor eller tillhopa 29,400 kronor.

Vidare anvisade samma års riksdag, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar, å tilläggsstat för år 1921 såsom bidrag med $^3/_5$ till täckande av vissa vid uppgörandet av 1919 års stat för ifrågavarande skolor icke beräknade men av fullmäktige i järnkontoret sedermera bestridda kostnader för bränsle m. m. under år 1919 vid bergsskolan i Falun ett förslagsanslag högst 4,580 kronor ävensom för beredande av löneförbättring åt lärarna vid bergsskolorna i Filipstad och Falun med sammanlagt 14,200 kronor $^3/_5$ av nämnda

belopp såsom förslagsanslag högst 8,520 kronor att utgå under villkor att återstående $^2/_5$ eller 5,680 kronor för ändamålet tillskjötes av järnkontoret eller enskilda donatorer. Slutligen har riksdagen medgivit, att dyrtidstillägg från och med år 1919 finge enligt närmare angivna grunder och på vissa villkor utgå till befattningshavare vid bergsskolorna i Filipstad och Falun jämte med dem förenade yrkesskolor, samt för enahanda ändamål anvisat medel å tilläggsstat för år 1921.

Kungl. Maj:ts förenämnda framställning angående beredande av löneförbättring åt lärarna vid bergsskolorna i Filipstad och Falun avsåg i likhet med Kungl. Maj:ts av 1920 års riksdag bifallna framställning i samma ämne att återställa den likformighet i avlöningshänseende, som förut varit rådande mellan de tekniska elementarskolornas lärare och lärarna vid ifrågavarande bergsskolor, men som genom 1918 års lönereglering förryckts till de senares nackdel.

Vid anmälan av sistberörda ärende i samband med behandlingen av 1920 års statsverksproposition upplyste jag, på sätt som angives i det vid propositionen till 1920 års riksdag nr 89 fogade statsrådsprotokollet, att verksamheten vid bergsskolorna för det dåvarande vore föremål för utredning av en av järnkontoret tillsatt kommitté.

1920 års riksdag om skolornas omorganisation.

1920 års riksdag, vilken, som sagts, biföll Kungl. Maj:ts framställning rörande löneförbättringen, uttalade emellertid därvid, att riksdagen ville ansluta sig till en av skolöverstyrelsen i dess utlåtande i frågan uttryckt förhoppning, att den ovannämnda av järnkontorets fullmäktige igångsatta utredningen angående verksamheten vid bergsskolorna skulle leda till att dessa skolor utan onödigt dröjsmål bleve på lämpligt sätt utvecklade, så att den ifrågavarande likställigheten bleve fullt berättigad, samt framhöll, att riksdagens bifall till framställningen icke finge anses innebära ett föregripande av omförmälda utredning.

Skolöverstyrelsen år 1919 om behovet av skolornas omorganisation och grund-

I skolöverstyrelsens uti riksdagens förenämnda uttalande berörda utlåtande, dagtecknat den 4 december 1919, framhållas några synpunkter till belysande av behovet utav en omorganisation av ifrågavarande skolor samt uppdragas grundlinjerna för en sådan omorganisations genomförande.

linjerna för en omorganisations genomförande.

Fastän skolornas nuvarande elevmaterial sålunda måste betecknas såsom mycket gott, bättre än det, som förutsättes i de tekniska elementarskolorna, torde icke kunna förväntas, att undervisningen i bergsskolorna skall nå upp till ett med de tekniska elementarskolornas fullt likvärdigt mål. Den effektiva undervisningstiden för hela kursen i bergsskolan utgör nämligen endast omkring 400 dagar, medan motsvarande undervisningstid i teknisk elementarskola uppgår till omkring 800 dagar, alltså det dubbla. Detta utesluter dock icke, att bergsskolorna i vissa specialämnen nå ganska långt, men resultatet vinnes dels genom en forcering, som icke är helt lycklig, dels genom åsidosättande av andra för varje tekniker högst nödvändiga ämnesområden. Så till exempel beklaga lärare och elever, att nödiga repetitioner icke medhinnas. Undervisningen i fysik förefaller allt för knapphändig. Särskilt i fråga om värmeläran och elektricitetsläran torde undervisningen böra utvecklas. Detta gäller även undervisningen i maskinlära och i byggnadslära. Frihandsteckning och dess tekniska tillämpning, krokiteckning, saknas helt och hållet. Även de rena fackämnena torde böra kompletteras i vissa avseenden, såsom beträffande elektrisk smältning, provsmidning, härdning, materialprovningar m. m.

Det är tydligt, att önskemålen i berörda avseenden icke kunna vinnas, utan att lärotiden utsträckes. Då bergsskolorna redan beträffande såväl inträdesfordringarna som undervisningens art och mål nära överensstämma med vad som i dessa avseenden gäller för teknisk fackskola, förefaller det lämpligt, att de även i fråga om lärotid och anordning i övrigt likställas med tekniska fackskolor. Om sålunda lärotiden utökas till den för sistnämnda skolor bestämda eller 2 läsår med vardera 280, i allt 560 läsdagar i stället för nuvarande 400, skulle givetvis en väsentlig fördjupning och komplettering i bergsskolornas undervisningsprogram bliva möjlig, något som med hänsyn till teknikens utveckling och bergshanteringens stora betydelse synes vara väl behövligt, utan att det med skäl torde kunna sägas, att skolornas nivå komme att ligga för högt Om samtidigt inträdesfordringarna i ritning kompletterades med frihandsteckning och tillämpades så, som för de tekniska fackskolorna angivits, vilket icke torde vålla någon olägenhet, skulle tiden för övningarna i linearritning kunna minskas och i stället övningar i krokiteckning kunna införas samt något mera tid ägnas åt lämpliga grenar av maskinlära och byggnadslära. Med hänsyn till studiearbetets forcering och elevernas därav påverkade hälsa borde, liksom för de tekniska fackskolorna är föreskrivet, någon tid anslås till gymnastik.

Efter lärotidens utsträckning och undervisningens komplettering på ovan angivet sätt skulle bergsskolorna kunna fullt jämställas med rikets tekniska fackskolor, vilka, ehuru lärotiden i dem är ett läsår kortare än i de tekniska elementarskolorna, ansetts kunna i viss mån ersätta dessa och blivit lika gynnade i fråga om lärarnas ställning och avlöningsförmåner samt anslagsberäkningen i övrigt.

Förutsättas måste, att yrkeskurserna såsom icke tillhörande fackskolestadiet avskiljas, så att bergskolornas ordinarie lärare få hela sin tjänstgöring, till den omfattning som för lärare i statens tjänst är föreskriven, förlagd inom bergsskolekurserna. Avskiljningen borde helst avse även skolornas ekonomi och förvaltning, så att det statsbidrag, som kan böra beviljas till yrkeskurserna, må kunna

beräknas enligt de grunder, som gälla för statsbidrag till yrkesundervisningen på motsvarande stadium i övrigt.

Möjligt är, att undervisningstidens utsträckning och omläggningen i övrigt skulle kräva en utökning av undervisningslokalerna liksom skolornas utrustning måste väsentligt förbättras. De nuvarande lokalerna äro att anse såsom utmärkta beträffande skolan i Falun, varemot de för skolan i Filipstad i flera avseenden tarva förbättring. Särskilt är ventilationen och även belysningen i det kemiska laboratoriet därstädes mindre god.

I samband med omläggningen av undervisningen i fysik torde böra beredas möjlighet till laborationsövningar samt härför behövligt utrymme och lämplig utrustning anskaffas. Den nuvarande utrustningen är jämförelsevis ofullständig. Likaså torde för undervisningen i maskinlära vissa laborationsanordningar, som för närvarande saknas, böra inrättas. För undervisningen i metallurgi borde likaledes finnas en experimentell utrustning av icke allt för obetydlig omfattning.

Detta allt jämte annat som behöver kompletteras och nyanskaffas, för att bergsskolorna skola komma att på sitt område fullt motsvara de tekniska fackskolor, som nu inrättas för andra grenar av tekniken, kräver givetvis betydande kostnader. Då beträffande tekniska fackskolor kostnadsfrågan lösts på det sättet, att kommunen, i vilken skolan är belägen, med eller utan hjälp av donationer tillhandahåller erforderliga undervisningslokaler samt fri bostad åt rektor eller ersättning därför och riksdagen anslagit medel till anskaffande av laboratorieutrustning m. m., synes denna utväg kunna beträdas även i fråga om bergsskolorna. Det förefaller dock sannolikt, att den utvidgning och den utrustning, som skulle komma i fråga, icke skulle behöva anskaffas i lika omfattning till *båda* de nuvarande bergsskolorna, utan att åtgärderna borde koncentreras till endera av dem, vare sig den i Filipstad eller i Falun, allt eftersom omständigheterna kunde göra den ena eller andra platsen mest lämplig.

Av järnkontorets styrelse verkställd utredning och förslag rörande omorganisation.

Nu har järnkontorets styrelse med skrivelse till skolöverstyrelsen den 18 juni 1921 överlämnat den tidigare bebådade utredningen jämte förslag till omorganisation av bergsskolorna huvudsakligen enligt de av överstyrelsen angivna riktlinjerna.

Av utredningen inhämtas, att direktionen för bergsskolan i Falun vid sammanträde den 21 maj 1917 ifrågasatt, huruvida icke med hänsyn till svårigheten att erhålla och bibehålla kompetenta lärare samt för erhållande av bättre ekonomi utan ytterligare uppoffring från statens eller järnkontorets sida tidpunkten vore inne för sammanslagning av de båda bergsskolorna i Filipstad och Falun.

Genom beslut den 30 i nyssnämnda månad uppdrog järnkontorets styrelse åt särskilda kommitterade att utreda den av direktionen för bergsskolan i Falun sålunda väckta frågan om sammanslagning av de båda bergsskolorna.

Efter insamlande av statistiska och andra uppgifter rörande de båda skolorna uppgjordes vissa alternativa förslag, som förelågo i början av år 1918. Då hade emellertid frågan kommit i ett nytt läge därigenom, att för bergsskolan i Filipstad ställts i utsikt donationer till sammanlagt belopp av minst 200,000 kronor i syfte att trygga nämnda skolas bibehållande i Filipstad. Ifrågavarande donation förverkligades genom ett den 30 november 1918 dagtecknat donationsbrev, enligt vilket till Filipstads bergsskola såsom gåva överlämnades en summa av 250,000 kronor att förvaltas under namn av »1918 års donationsfond.»

Sedan kommitterade genom järnkontorets fullmäktige fått del av skolöverstyrelsens utlåtande den 4 december 1919, i vilket överstyrelsen ingått på ett utförligt bedömande av ifrågavarande skolas verksamhet, återupptogo kommitterade frågan om de båda bergsskolornas sammanslagning i samband med den förändring av skolornas verksamhet, som överstyrelsen satt i fråga.

Efter en ingående utredning och undersökning av de olika alternativ, som ansetts kunna ifrågakomma, varöver redogörelse återfinnes i ett av kommittén till fullmäktige i järnkontoret avgivet, den 29 april 1921 dagtecknat betänkande, föreslår kommittén,

att de förut till bergsskolorna anknutna yrkesskolorna måtte upphöra i och med då pågående kursers avslutande och ersättas av förmanskurser i anslutning till Stora Kopparbergs bergslags aktiebolags praktiska ungdomsskolor i Domnarvet, samt

att de båda bergsskolorna i Filipstad och Falun skulle tillsvidare bibehållas, men att i Filipstad anordnas endast en metallurgisk linje för högst 15 elever samt i Falun en metallurgisk linje och en gruvlinje för tillsamman högst 20 elever, varjämte lärotiden i var och en av kurserna skulle utsträckas att omfatta en tid av två år,

allt under förutsättningar och villkor, som i förslaget med tillhörande bilagor närmare angivas.

Betänkandet innehåller en detaljerad redogörelse för de kostnader, som beräknats bliva förenade med genomförandet av den föreslagna förändringen beträffande bergsskolorna.

Först och främst skulle erfordras vissa reparations-, ändrings- och nybyggnadsarbeten å skolhusbyggnaderna såväl i Filipstad som i Falun, vilka beräknats draga en kostnad av för bergsskolan i Filipstad 32,000 kronor och för bergsskolan i Falun 49,505 kronor.

Därtill komma engångskostnader för laboratorieutrustning enligt verkställda beräkningar, nämligen i

Filipstad

Metallurgiskt laboratorium	kronor 31,280: —
Annan laboratorieutrustning	» 16,615: —
	Kronor 47,895: —

Falun

Metallurgiskt laboratorium	kronor 31,280: —
Elektrotekniskt laboratorium	» 3,000: —
Fysikaliskt laboratorium	» 8,000: —
	Kronor 42,280: —

Vad sedan beträffar de årliga driftkostnaderna, har kommittén uppgjort följande förslag till nya stater för de båda bergsskolorna efter deras omorganisation.

Förslag till stat för bergsskolan i Filipstad.

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Hyresersättning	Summa	
1 rektor	5,000: —	2,500: —	1,500: —	9,000: —	
1 ord. lärare	3,900: —	1,900: —	—	5,800: —	2 ålderstillägg vartdera å 500 kronor efter 5 och 10 år
1 ord. lärare	3,900: —	1,900: —	—	5,800: —	
1 vaktmästare	—	—	—	1,850: —	3 ålderstillägg vart och ett å 100 kronor efter 3, 6 och 9 år
Arvoden åt timlärare (12 veckotimmar à 175 kronor)				2,100: —	
Föredrag om arbetarskydd och hygien				200: —	
Bokförings- och skrivbiträde åt rektor				600: —	
Skolläkare				250: —	
Bibliotekarie				250: —	
Böcker, underhåll av samlingar och undervisningsmaterial				2,000: —	
Laboratorieutensilier och diverse				2,000: —	
Trycksaker, annonser och skrivmaterial				1,200: —	
Uppvärmning, belysning, renhållning m. m.				3,500: —	
				Kronor 34,550: —	

Förslag till stat för bergsskolan i Falun.

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Hyresersättning	Summa	
1 rektor	5,000: —	2,500: —	1,500: —	9,000: —	
1 ord. lärare	3,900: —	1,900: —	—	5,800: —	2 ålderstillägg vartdera å 500 kronor efter 5 och 10 år
2 ord. lärare	7,800: —	—	3,800: —	11,600: —	
1 vaktmästare	—	—	—	2,000: —	3 ålderstillägg vart och ett å 100 kronor efter 3, 6 och 9 år
1 laborationsvaktmästare				500: —	
Arvoden åt timlärare (22 veckotimmar à 175 kr.)				3,850: —	
Föredrag om arbetarskydd och hygien				200: —	
Bokförings- och skrivbiträde åt rektor				600: —	
Skolläkare				250: —	
Bibliotekarie				250: —	
Böcker, underhåll av samlingar och undervisningsmaterial				2,000: —	
Laboratorieutensilier och diverse				2,500: —	
Trycksaker, annonser och skrivmaterialier				1,200: —	
Uppvärmning, belysning, rengöring m. m.				5,000: —	
			Kronor	44,750: —	

Därtill komma vissa ålderstillägg samt dyrtidstillägg åt lärare och vaktmästare, i den mån dyrtidstillägg beredes jämförliga befattningshavare i statens tjänst.

Nämnas må slutligen, att kommittén jämväl gjort en överslagsberäkning av kostnaderna för en sammanslagning av de båda skolorna till *en* skola, belägen alternativt i Filipstad eller i Falun. Resultatet har blivit, att i Filipstad skulle krävas en fullständig nybyggnad, beräknad till en summa av 1,200,000 kronor, varemot skolans förläggning till Falun skulle nödvändiggöra om- och tillbyggnadsarbeten därstädes av den nuvarande skolbyggnaden för ett belopp av något över 300,000 kronor.

Kommitterade hava även uppgjort förslag till timplaner och undervisningsprogram samt reglemente för de ombildade bergsskolorna i Filipstad och Falun, vilka förslag ävenledes återfinnas i bilagorna till det meromnämnda betänkandet.

Kommitterades förslag har behandlats av järnkontorets styrelse, som i skrivelse till brukssocieteten den 12 maj 1921 i allo till-

styrkt den föreslagna ändrade organisationen av skolorna. Styrelsen övergår härefter till frågans ekonomiska sida och yttrar härom bland annat, följande:

Det avgörande i fråga om förslagets genomförande blir emellertid jämväl enligt styrelsens uppfattning den ekonomiska synpunkten. I likhet med kommitterade anser styrelsen under nuvarande förhållanden icke möjligt, att järnkontoret skulle kunna taga på sig engångskostnaderna för byggnadsarbeten och laboratorieutrustning. Förutsättningen blir alltså den, att dessa kostnader kunna på annat sätt bestridas. Härvid torde man kunna hysa den förhoppningen, att i likhet med det vid statsskolors anordnande följda tillvägagåendet vederbörande kommuner skola finnas villiga att bekosta de behövliga byggnadsarbetena; och vad laboratorieutrustningen angår, synes man kunna antaga, att erforderlig medverkan skall erhållas under form av statsanslag.

Även under dessa förutsättningar har dock järnkontorets styrelse funnit sig böra överväga, huruvida järnkontoret i sitt nuvarande ekonomiska läge bör fortfarande binda vid sig kostnaderna för bergsskolornas drift i samma utsträckning som hittills eller fast hellre begagna det föreliggande tillfället att söka utverka, att dessa skolor helt överflyttas på staten, vilken det synes åligga att sörja för erforderlig undervisning inom bergshanteringen på sätt redan är förhållandet med andra industrigrenar. Denna fråga har tidigare vid flera tillfällen varit under behandling inom järnkontoret, men brukssocieteten har hittills funnit bergshanteringens intresse av en god undervisning i bergsskolorna vara av den vikt, att societeten icke velat av ekonomiska hänsyn släppa sin medbestämmanderätt i fråga om denna undervisnings anordnande. Under ovan angivna förutsättning att tillgång kan beredas till de erforderliga engångskostnadernas bestridande utan att järnkontoret därmed betungas, anser styrelsen den relativt ringa ökningen av järnkontorets andel i driftskostnaderna, som nu föreliggande förslag skulle medföra, icke utgöra tillräcklig anledning för järnkontoret att frånträda sin förutvarande befattning med bergsskolorna.

Åberopande vad som blivit anfört hemställer styrelsen, att brukssocieteten ville:

a) besluta, att de förut till bergsskolorna anknutna s. k. yrkesskolorna skola upphöra i och med de nu pågående kursernas avslutande, samt

förklara järnkontoret villigt att i stället medverka till förmansskolor, anordnade i huvudsaklig överensstämmelse med rektor Gösta Ekelöfs ovan åberopade förslag med de av kommitterade angivna jämkningarna; samt att i sådant avseende till dylika skolor lämna ett årligt bidrag av intill 7,000 kronor; samt

b) besluta, att de båda bergsskolorna i Filipstad och Falun skola tillsvidare bibehållas och att kurserna vid desamma skola utsträckas till två år med intagande årligen av intill 15 elever i Filipstadsskolan och intill 20 elever i Faluskolan, samt att i den förra skolan skall anordnas endast en metallurgisk linje men i den senare däremot en metallurgisk linje och en gruvlinje; och

godkänna de i kommitterades betänkande intagna förslag till nya normalstater för de båda bergsskolorna, slutande för bergsskolan i Filipstad å 34,550 kronor förutom ålderstillägg 800 kronor och dyrtidstillägg samt för bergsskolan

i Falun å 44,750 kronor förutom ålderstillägg m. m. 1,200 kronor och dyrtidstillägg;

samt förklara järnkontoret berett att bidraga till de i dessa stater upptagna utgifter ävensom till dyrtidstillägg efter samma grund som hittills eller med $^{2}/_{5}$;

skolande såsom villkor för besluten under b) gälla:

att kostnaderna för de för förslagets genomförande för bergsskolorna erforderliga byggnadsarbeten och laboratorieutrustningar bestridas, vad byggnadskostnaderna angår, av vederbörande kommuner och i fråga om utrustningskostnader av staten,

samt att staten lämnar bidrag till de årliga utgifterna för bergsskolorna enligt de föreslagna nya staterna i samma proportion som hittills, ävensom medgiver, att lärarne vid bergsskolorna fortfarande tillsättas av järnkontorets styrelse i enlighet med det nya reglementet, och att nämnda lärare förklaras berättigade till tjänstårsberäkning och pension i likhet med statens motsvarande befattningshavare med åtagande av staten att till lärarepensioner bidraga i samma mån som till ifrågavarande skolors övriga utgifter.

Bergslagens deputerade hava i utlåtande till brukssocieteten den 19 maj 1921 uttalat, att deputerade icke hade något att erinra mot styrelsens i skrivelse till brukssocieteten den 12 maj 1921 gjorda hemställan såväl rörande yrkesskolornas upphörande som ock i fråga om bergsskolornas omorganisation, men ansåge sig deputerade icke kunna underlåta att fästa brukssocietetens uppmärksamhet på de utgifter, som vore förenade med förslagens genomförande.

Enligt utdrag av protokollet vid brukssocietetens allmänna ordinarie sammankomst i järnkontoret den 31 maj 1921 beslöt brukssocieteten i enlighet med styrelsens hemställan och bemyndigade styrelsen att intill brukssocietetens nästa allmänna ordinarie sammankomst träffa de avgöranden och fatta de beslut, som kunde erfordras för genomförande av den beslutade ändrade organisationen av bergsskolorna i Filipstad och Falun.

I förenämnda skrivelse den 18 juni 1921 hava fullmäktige i järnkontoret hemställt, att skolöverstyrelsen ville hos Kungl. Maj:t göra de framställningar och i övrigt vidtaga de åtgärder, som från statens sida erfordrades i och för genomförande av brukssocietetens ifrågavarande beslut med därvid fästade villkor. Med avseende å tiden för den nya organisationens ikraftträdande framhålla fullmäktige, att nu pågående kurser i de båda bergsskolorna komma att avslutas på våren 1922, och att det synes önskvärt, att den ändrade organisationen kunde tillämpas från och med hösten samma år.

Skolöverstyrelsens utlåtande den 31 augusti 1921.

Skolöverstyrelsen har med skrivelse den 31 augusti 1921 överlämnat handlingarna i ärendet och därvid i huvudsak anslutit sig till omorganisationsförslaget. Överstyrelsen sammanfattar sina skäl för skolornas ombildning på följande sätt:

Vid behandlingen av förevarande ärende har överstyrelsen noga beaktat nödvändigheten av att under den nu rådande ekonomiska depressionen iakttaga all möjlig sparsamhet och icke utan tvingande skäl öka anspråken på statskassan. Då överstyrelsen det oaktat finner sig böra tillstyrka den föreslagna omorganisationen av bergsskolorna i Filipstad och Falun och att staten lämnar ökat bidrag till kostnaderna för uppehållandet av dessa skolor, är det därför, att dessa skolor avse att främja en hantering, som sedan gammalt är en av Sveriges tekniskt och nationalekonomiskt förnämsta och som för sin framtida utveckling just nu mer än tillförne torde vara i behov av det stöd, de ifrågavarande åtgärderna avse att bereda i form av förbättrad utbildning av hanteringens tekniska arbetskrafter. Det kan icke vara tillräckligt, att det i detta avseende är väl sörjt för utbildning av sådana med den högre kompetens, som kan vinnas genom studier i tekniska högskolan. Även om tekniska högskolan kunde utbilda tillräckligt många bergsmän för att fylla bergshanteringens behov av teknisk personal, vilket helt visst icke är möjligt med tekniska högskolans nuvarande resurser, skulle det uppenbarligen vara en stor misshushållning, för såväl staten som enskilda, att bekosta en så dyrbar utbildning för alla tekniska biträden och tjänstemän av lägre grad, som behövas inom bergshanteringen, utan att de hava användning för den tekniskt vetenskapliga utbildning, högskolan avser att meddela. Motsvarande synpunkter i fråga om andra industrigrenar hava av statsmakterna sedan länge beaktats och givit upphov till tekniska elementarskolor, tekniska fackskolor och tekniska gymnasier, vilka avse att tjäna olika industrier och andra tekniska verksamhetsgrenar, men som äro statsanstalter, vilkas uppehållande bekostas helt av statsmedel. Bergshanteringen har dock icke blivit gynnad på samma sätt, utan hava dess utövare själva inrättat motsvarande läroanstalter och städse burit en avsevärd del av kostnaderna för desamma. Då nu dessa läroanstalter, vilka tvivelsutan varit till mycket stort gagn även för det allmänna, behöva omläggas för att motsvara de med teknikens utveckling även på ifrågavarande område ökade kraven på undervisning, synes det icke rimligt, att staten härvid skulle vägra sin medverkan. Såsom i det föregående beröres, hava bergsskolorna i Filipstad och Falun tidigare åtnjutit en viss likställighet med de tekniska elementarskolorna. Sedan riksdagen 1918 beslutat vissa förändringar beträffande sistnämnda skolor och därjämte upprättat med dem jämställda tekniska fackskolor, synes det även rättvist, att berörda likställighet återställes, vilket nu komme att ske, ifall föreliggande förslag till bergsskolornas omorganisation bleve genomfört. Riksdagens här förut berörda uttalande, vari riksdagen ansluter sig till den förhoppningen, att den av järnkontoret igångsatta utredningen angående verksamheten vid bergsskolorna skulle leda till att dessa skolor utan onödigt dröjsmål bleve på lämpligt sätt utvecklade, tyder också på, att riksdagen skulle vara benägen att lämna sitt stöd, då förslag i sådan riktning nu föreligger.

Överstyrelsen övergår härefter till behandling av förslagets olika detaljer.

Vad då först beträffar förslaget, att de till bergsskolorna anknutna s. k. *yrkesskolorna* skulle upphöra, finner överstyrelsen härvid ingen anledning till invändning.

I likhet med järnkontorets utredningskommitté anser överstyrelsen någon *sammanslagning av skolorna* till en enda icke nu böra äga rum. Härom yttrar överstyrelsen:

Utredningen har visat, att sammanslagningen skulle kräva nybyggnader, som icke för närvarande kunna åstadkommas utan så stora kostnader, att de besparingar, sammanslagningen eljest kunde medföra, bleve helt illusoriska. Under sådant förhållande, och då intresset för bergsskolans bibehållande i Filipstad tagit sig uttryck i bland annat en donation på 250,000 kronor, vilken förmodligen skulle kunna anlitas för att i någon mån täcka de särskilda kostnaderna för skolan i Filipstad, exempelvis för anskaffandet av sådan laboratorieutrustning, som i händelse skolorna sammansloges, ej bleve erforderlig, anser även överstyrelsen, att sammanslagningstanken tills vidare kan få vila, särskilt som de pedagogiska fördelarna av skolornas sammanförande väsentligen även kunna vinnas genom ett lämpligt ordnat samarbete mellan skolornas lärarkrafter, vilket enligt vad överstyrelsen inhämtat även kan vara att påräkna.

Beträffande skolornas *lärotid* förordar överstyrelsen vad härutinnan föreslagits.

Enligt förenämnda förslag till *reglemente* för bergsskolorna i Filipstad och Falun skulle detta fastställas av järnkontorets styrelse, vilken även skulle fastställa för undervisningen i skolorna gällande *normaltimplaner* och *undervisningsprogram*. Med hänsyn till att detta överensstämmer med den hittillsvarande ordningen samt i betraktande av den erfarenhet och sakkunskap, järnkontorets styrelse städse torde inrymma, påyrkar överstyrelsen ingen ändring i dessa bestämmelser, men framhåller såsom självfallet, att de i kungl. brev till statskontoret den 21 augusti 1919, den 15 oktober 1920 och senast den 22 juni 1921 angivna villkor för statsanslagens åtnjutande eller motsvarande bestämmelser angående skolöverstyrelsens inseende över skolorna och skyldigheten för skolornas styrelser att ställa sig överstyrelsens föreskrifter till efterrättelse fortfarande böra äga tillämpning.

Av enahanda skäl och under samma förutsättning anser överstyrelsen, att även den i reglementsförslaget förekommande bestämmelsen, respektive det i brukssocietetens beslut angivna villkoret, att

skolornas *lärare och rektorer skola tillsättas* av järnkontorets styrelse, bör kunna godtagas.

Mot de i reglementsförslaget angivna *inträdesfordringarna*, begränsningen av elevantalet eller bestämmelserna i övrigt har överstyrelsen intet att erinra.

Beträffande villkoret att skolornas lärare skulle förklaras berättigade till *tjänstårsberäkning och pension* i likhet med statens motsvarande befattningshavare erinrar överstyrelsen därom, att lärarna redan åtnjuta ålderstillägg efter liknande grunder som dem, vilka gälla för lärarna vid statens tekniska läroverk, och att riksdagen lämnat bidrag till ålderstilläggen med $^3/_5$ liksom till lärarnas avlöning i övrigt. Överstyrelsen anser lämpligt, att denna anordning bibehålles och att för framtiden de bestämmelser, som gälla i fråga om tjänstårsberäkning för lärare vid de tekniska fackskolorna, böra i tillämpliga delar göras gällande även för lärarna vid bergsskolorna i Filipstad och Falun. Med hänsyn till de nya bestämmelserna beträffande tjänstårsberäkning för statens tjänstemän i vissa fall (kungl. kungörelsen den 22 juni 1921 nr 451 § 11: 2) anser överstyrelsen att det bör kunna medgivas person, som efter bergsskolornas omorganisation varit lärare i dessa, att vid tjänstårsberäkning för erhållande av ålderstillägg i statens tjänst tillgodoräkna sig den tid, han tjänstgjort vid bergsskolorna i Filipstad och Falun, som om tjänstgöringen ägt rum vid teknisk fackskola.

I fråga om lärarnas vid bergsskolorna i Filipstad och Falun pensionering anser överstyrelsen, att det bör kunna förfaras ungefär så som beträffande befattningshavare hos hushållningssällskapen m. fl., för vilkas pensionering blivit sörjt genom deras anslutning till statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. enligt Kungl. Maj:ts kungörelse den 22 juni 1920 (nr 380), dock att i fråga om pensionsålder och skyldighet att avgå ur tjänsten bör gälla, vad i sådant avseende föreskrives för lärare vid teknisk fackskola, samt att kostnaden för pensioneringen utöver lärarnas pensionsavgifter endast med $^3/_5$ bäres av statsverket, medan $^2/_5$ skola bäras av järnkontoret.

Rörande *vaktmästares ålderstillägg* yttrar överstyrelsen:

Beträffande i statförslagen angivna ålderstillägg åt vaktmästarna, vilka ålderstillägg överensstämma med dem, som utgå till vaktmästarna vid statens tekniska fackskolor, synes ej heller vara något att invända. Bergsskolornas vaktmästare

hava nämligen enahanda tjänstgöring som vaktmästarna vid de tekniska fackskolorna. Överstyrelsen anser därför rimligt, att även i fråga om vaktmästarna likställigheten beträffande avlöning och ålderstillägg bör åstadkommas. Liksom till vaktmästarnas avlöning torde staten böra bidraga till vaktmästarnas ålderstillägg med $^3/_5$ mot det att järnkontoret bidrager med återstående $^2/_5$ av beloppet.

I fråga om *kostnaderna för omorganisationens genomförande* delar överstyrelsen järnkontorets uppfattning, att dessa, i vad de avse åstadkommande av erforderliga undervisningslokaler med möblering och inredning, böra i överensstämmelse med vad som gäller beträffande statens tekniska fackskolor bestridas av vederbörande kommuner. Enligt vad överstyrelsen inhämtat har järnkontorets styrelse gjort framställningar i berörda avseende till vederbörande myndigheter i Filipstad och Falun, och skulle beslut i önskad riktning vara att förvänta före utgången av år 1921. I varje fall anser överstyrelsen, att för statens medverkan till den ifrågavarande omorganisationen och bergsskolornas fortsatta understödjande av statsmedel bör fordras, att kommun eller enskilda åtagit sig att tillhandahålla för den avsedda undervisningen erforderliga undervisningslokaler med inredning och möblering, som kan av överstyrelsen godkännas, ävensom fri bostad åt rektor eller ersättning därför.

Den i förslaget beräknade laboratorieutrustningen anser överstyrelsen vara absolut nödvändig för att den ifrågavarande undervisningen skall kunna bedrivas på ett tillfredsställande sätt och leda till åsyftat resultat. Så vitt överstyrelsen kunnat finna, är den angivna kostnaden måttlig även med hänsyn tagen till de prisfall å material och arbetskostnader, som inträtt och ännu kunna vara att förvänta.

Järnkontorets mening, att laboratorieutrustningen borde bekostas av statsmedel, kan överstyrelsen däremot icke helt biträda. Härom anför överstyrelsen:

Visserligen tillgodose bergsskolorna ett statsintresse jämställt med det, som tillgodoses av statens tekniska fackskolor, vilkas utrustning liksom även deras drift helt bekostas av statsmedel, men det torde dock vara rimligt, att här som i andra fall kostnaden för enskilda anstalter i någon ej allt för ringa mån bäres av enskilda. Nu kan det sägas att, då staten icke lämnat särskilt bidrag till skolornas redan förhandenvarande ej alldeles obetydliga utrustning och bidragit till skolornas uppehållande med endast $^3/_5$ av de årliga kostnaderna, under det att $^2/_5$ burits av enskilda, samt någon ändring i detta förhållande ej ifrågasättes, skulle det ej vara för mycket, att staten nu bidroge till skolornas labora-

torieutrustning med hela det erforderliga beloppet. Skolöverstyrelsen skulle icke varit obenägen att ansluta sig till en sådan uppfattning, men då, såsom redan i det föregående framhållits, en väsentlig del av den för bergsskolan i Filipstad beräknade utrustningen skulle kunnat undvaras i fall, såsom överstyrelsen ansett ur flera synpunkter lämpligt, de båda skolorna sammanförts till en enda, anser överstyrelsen, att den nu beräknade kostnaden bör så fördelas, att kostnaden för laboratorieutrustningen i Falun, 42,280 kronor, bestrides av statsmedel, medan kostnaden för laboratorieutrustningen i Filipstad, 47,895 kronor, däremot bäres av järnkontoret eller enskilda donatorer, vartill, såsom likaledes i det föregående framhållits, medel redan torde vara disponibla. En dylik anordning skulle även stämma väl överens med överstyrelsens redan i dess här förut omnämnda utlåtande den 4 december 1919 i avseende å anslag till laboratorieutrustning m. m. gjorda uttalande.

I händelse statsbidrag för ifrågavarande ändamål beviljas, torde därvid böra föreskrivas

att statsbidraget skall utgå endast i den mån det visas, att den avsedda laboratorieutrustningen och undervisningsmateriellen blivit anskaffad och av överstyrelsen godkänd;

att den anskaffade materiellen användes uteslutande i den avsedda undervisningens tjänst, såvida icke överstyrelsen medgivit undantag för särskilt fall;

att materiellen väl vårdas och förvaras i skolans lokaler,

att skolan icke får frånhändas nyttjanderätten till materiellen eller materiellen försäljas, utom i det fall skolan upphör eller eljest skolöverstyrelsen därtill lämnat medgivande,

att det belopp, som vid materiellens eventuella avyttring inflyter, återbäres till statsverket, samt

att, i händelse materiellen skulle bliva förstörd på annat sätt än genom avsedd användning eller förkomma, järnkontoret skall vara skyldigt att ersätta densamma med lika eller motsvarande materiell.

De i förslaget angivna beräkningarna beträffande de årliga kostnaderna finner överstyrelsen i stort sett riktiga. Avlöningar och arvoden åt lärarna äro beräknade i nära anslutning till vad som gäller beträffande tekniska fackskolor. Antalet undervisningstimmar, för vilka beräknats arvode åt extra lärare, överensstämmer med de föreslagna timplanerna, som överstyrelsen ansett sig kunna godkänna, samt förutsätter, att rektor och ordinarie lärare undervisa det antal veckotimmar, som för motsvarande lärare i teknisk fackskola är bestämt.

Mot övriga utgiftsposter, vilka alla synas jämförelsevis måttligt tilltagna, har överstyrelsen intet att erinra. Dock anser överstyrelsen att i statförslagen uppförda belopp till hyresersättning åt rektor böra utgå, och att i stället, såsom redan i det föregående framhållits,

rektorsbostad eller ersättning därför bör bekostas av vederbörande kommun eller av enskilda. Ävenså böra enligt överstyrelsens mening avlöningarna åt vaktmästarna vid bergsskolorna, vilka avlöningar i statförslagen upptagits till 1,850 kronor i Filipstad och 2,000 kronor i Falun, nedsättas till de belopp, som motsvara avlöning åt vaktmästare vid teknisk fackskola, nämligen såsom lön 900 kronor och såsom tjänstgöringspenningar 550 kronor, tillhopa 1,450 kronor. Mot det vid bergsskolan i Falun beräknade arvodet åt laboratorievaktmästare, väl närmast avseende extra biträde vid vissa laborationsövningar, har överstyrelsen däremot intet att erinra.

I överensstämmelse härmed skulle de föreslagna staternas slutsumma minskas för bergsskolan i Filipstad till 34,550—1,500—400 = 32,650 kronor och för bergsskolan i Falun till 44,750—1,500—550 = 42,700 kronor samt sålunda slutsumman för båda skolorna tillsamman utgöra 75,350 kronor. Härtill skulle så komma vissa ålderstillägg, vilka för år 1922 beräknats bliva till två lärare, vardera 500 kronor, till en vaktmästare 300 kronor och till en vaktmästare 200 kronor, tillsamman 1,500 kronor.

Mot förslaget att förenämnda årliga kostnader jämte sådana, som tillkomma för de ålderstillägg, vilka skolans ordinarie lärare och vaktmästare skulle åtnjuta, samt för å avlöningarna utgående dyrtidstillägg, skulle såsom hittills med $^3/_5$ bäras av statsverket, medan $^2/_5$ bäras av järnkontoret, synes överstyrelsen intet vara att invända. Dock anser överstyrelsen att, ifall den beräknade kostnaden överskrides, järnkontoret ensamt bör svara för det ytterligare tillskott, som i sådant fall kan erfordras.

I fråga om *tiden för den nya organisationens ikraftträdande* yttrar överstyrelsen:

I likhet med järnkontorets fullmäktige anser överstyrelsen det vara av viss betydelse, att samtliga kurser i båda bergsskolorna erhålla sin normala avslutning på våren 1922. Skulle den gamla organisationen fortfara även under den senare delen av år 1922, komme de nya kurser, som enligt nu gällande bestämmelser skulle börja den 1 september 1922, att fortgå till den 20 december 1923. Således skulle den nya ordningen ej kunna tillämpas förr än med början av höstterminen 1924, i följd varav det skulle uppstå en lucka i skolornas verksamhet till stor olägenhet icke minst i fråga om skolornas lärare, vilka skulle bliva utan sysselsättning i skolorna under förra halvåret 1924. Då under höstterminen 1922 skolorna icke skulle komma att omfatta mer än *en* årsklass och undervisningen skulle bliva huvudsakligen av förberedande teoretisk art, synes det icke vara att befara, att svårigheter skulle uppstå i fråga om anskaffandet av nya undervis-

ningslokaler och laboratorieutrustning, vilket allt icke skulle bliva särskilt behövligt förr än under år 1923.

Rörande den av omorganisationen föranledda kostnaden för statsverket under övergångsåret 1922—1923 gör överstyrelsen följande uttalande:

Det lärer ej vara nödigt att för höstterminen 1922 vidtaga någon väsentlig ändring i fråga om skolornas lärarkrafter eller deras ordinarie avlöning, vilken, sedan riksdagen å tilläggsstat för åren 1920 och 1921 beviljat härför avsedda anslag, utgår med samma belopp som till de tekniska elementarskolornas eller de tekniska fackskolornas lärare och i ovan angivna förslag till stater för bergsskolorna beräknats. Under förutsättning, att riksdagen anvisar motsvarande anslag till löneförbättring å tilläggsstaten för år 1922, skulle därutöver erfordras endast något mindre förstärkningsbelopp såsom bidrag till täckande av kostnadsökningar i övrigt. Då summan av de för de nuvarande bergsskolornas normala behov beräknade anslagen uppgår till 27,000 + 2,400 + 8,520 = 37,920 kronor för år och behovet av statsanslag efter omorganisationen beräknats till (75,350 + 1,500) · $^3/_5$ = 46,110 kronor för år, skulle ökningen sålunda bliva 8,190 kronor, Om kostnaden fördelas lika på båda årsklasserna och med hänsyn till terminernas olika längd $^4/_9$ av årskostnaden antages komma på höstterminen, skulle kostnadsökningen för höstterminen år 1922 alltså bliva 8,190 : 2 · $^4/_9$ = 1,820 kronor för båda bergsskolorna tillsammans. Överstyrelsen förordar således, att detta belopp jämte det till förut medgiven löneförbättring åt bergsskolornas lärare beräknade anslaget 8,520 kronor begäres å tilläggsstaten för år 1922, och återkommer härtill i annat sammanhang.

För första hälften av år 1923, då bergsskolorna fortfarande komme att omfatta vardera endast *en* årsklass men vårterminens längd motsvarar omkring $^5/_9$ av läsåret, skulle enligt i övrigt liknande beräkningsgrunder kostnaden bliva (75,350 + 1,500) : 2 · $^5/_9$ = 21,347 kronor och statsbidraget 21,347 · $^3/_5$ = 12,808 eller avrundat 12,000 kronor.

Enär de för undervisningen avsedda laboratorierna böra vara helt iordningställda senast före höstterminens början år 1923, hemställer överstyrelsen, att det för laboratorieutrustningen beräknade anslagsbeloppet i sin helhet måtte bliva disponibelt dessförinnan och alltså anvisas å staten för första halvåret 1923.

Fullmäktiges yttrande den 6 december 1921.

Såsom av den nu lämnade redogörelsen för överstyrelsens utlåtande av den 31 augusti 1921 framgår, hade överstyrelsen beträffande olika detaljer i omorganisationsförslaget, särskilt i vad detta anginge fördelningen mellan staten och järnkontoret av kostnaderna för skolorna, givit tillkänna en från fullmäktiges något avvikande mening. Med anledning härav lämnades, enligt Kungl. Maj:ts beslut den 5 oktober 1921, fullmäktige tillfälle att yttra sig i ärendet.

Sådant yttrande avgåvo fullmäktige den 6 december 1921. Fullmäktige kritisera här överstyrelsens förslag till de villkor, som enligt överstyrelsens mening borde fästas vid ett eventuellt omorganisationsbeslut.

Fullmäktiges första anmärkning gäller det förhållandet, att, under det fullmäktige gjort gällande, att kostnaderna för erforderliga byggnadsarbeten skulle bestridas av vederbörande kommuner, skolöverstyrelsen ansett det böra för statens medverkan till omorganisationen och bergsskolornas fortsatta understödjande av statsmedel fordras, att kommun eller enskilda åtagit sig att tillhandahålla för den avsedda undervisningen erforderliga undervisningslokaler med inredning och möblering, som av överstyrelsen godkändes, ävensom fri bostad åt rektor eller ersättning därför. Fullmäktige yttra i nämnda hänseende:

Brukssocietetens beslut i berörda ämnen stöder sig därpå, att de relativt obetydliga reparations- och möbleringskostnaderna för bergsskolebyggnaderna hittills i huvudsak bestritts av skolornas anslag till »övriga utgifter», till vilka även staten bidragit, samt att från och med år 1919 i den beviljade löneförbättringen för skolornas lärare ingått hyresbidrag till rektorerna med 1,500 kronor till vardera, och att staten jämväl till dessa tillskjutit $^{3}/_{5}$. Den av skolöverstyrelsen åberopade analogien från statens tekniska läroverk utgör enligt fullmäktiges mening icke tillräcklig anledning att frångå förut följd praxis.

Fullmäktige hava dock icke ansett sig böra underlåta att till vederbörande kommuner framföra de ökade krav, som sålunda framkommit; och då svar från dem ännu ej ingått, äro fullmäktige icke i tillfälle att nu taga ställning till sistberörda två frågor, utan hemställa, att med deras slutliga prövning måtte i avvaktan å kommunernas beslut och fullmäktiges därefter avgivna förnyade yttrande få anstå. Så mycket bör dock redan nu sägas ifrån, att järnkontoret icke kan sträcka sina ekonomiska åtaganden för bergsskolorna längre än enligt brukssocietetens ovanberörda beslut. Det förhåller sig nämligen så, att järnkontoret, som före det senaste världskriget kunnat öka sitt kapital med årliga överskott, genom kriget fått sina ordinarie utgifter så stegrade, att för år 1920 kapitalet måst angripas, och för framtiden den största sparsamhet måste iakttagas för att få kontorets budget att gå ihop.

Härefter upptaga fullmäktige till bemötande skolöverstyrelsens förslag, att kostnaden för laboratorieutrustning till Filipstadsskolan skulle bäras av järnkontoret eller enskilda donatorer, samt vidhålla sin förut uttalade uppfattning, att nämnda kostnad bör bestridas av staten. Denna fråga har därefter varit föremål för ytterligare skriftväxling. Då emellertid fullmäktige slutligen i skrivelse den 14 mars 1922, till vilken jag senare återkommer, åtagit sig att ansvara för

att erforderlig laboratorieutrustning för Filipstadsskolan anskaffas utan kostnad för statsverket, anser jag mig här icke böra vidare ingå på denna fråga utan tillåter jag mig att härutinnan hänvisa till handlingarna i ärendet. Jag anser mig endast böra omnämna att i fråga om de av skolöverstyrelsen föreslagna villkoren för statsbidrag till laboratorieutrustningen fullmäktige göra gällande, att någon skyldighet icke bör åläggas järnkontoret att ersätta staten tillhörig materiell, som förstöres på annat sätt än genom användning eller förkommer. Sådan skyldighet anse fullmäktige påvila staten såsom ägare, då överstyrelsen förbehållit sig motsvarande inspektionsbefogenheter som vid statens tekniska läroverk.

Den av överstyrelsen företagna jämkningen av vaktmästarlönerna till överensstämmelse med avlöningen åt vaktmästare vid teknisk fackskola lämna fullmäktige utan erinran.

Mot överstyrelsens uppfattning att, därest den beräknade årliga kostnaden för skolorna överskredes, järnkontoret ensamt borde svara för sådana uppkommande extra kostnader, inlade fullmäktige i sin förevarande skrivelse en bestämd gensaga. Även i denna fråga hava meningarna brutit sig i de skrivelser, som från skolöverstyrelsen och fullmäktige i järnkontoret ingivits till Kungl. Maj:t. Jag anser mig ej böra referera vad härutinnan förekommit, enär meningsskiljaktigheten i denna fråga numera upphört genom av järnkontoret i förenämnda skrivelse den 14 mars 1922 gjort åtagande, vilket jag längre fram skall återgiva.

Härefter kritisera fullmäktige överstyrelsens beräkningar av anslagsbehovet under övergångsåret 1922—1923. Dessa finna sig fullmäktige icke kunna godtaga, emedan överstyrelsen, utgående därifrån, att under nämnda tid skolorna skulle omfatta allenast *en* årsklass vardera, räknat med endast hälften av det för skolorna i fullständigt skick erforderliga anslagsbeloppet. En sådan beräkning komme bland annat att medföra reducering i de vid bergsskolorna anställda ordinarie lärarnas löner under år 1923. Vidare påpeka fullmäktige, att de viktigaste driftsutgifterna måste bliva i huvudsak lika stora, vare sig skolorna bestå av en eller två årsklasser.

Den å staten belöpande anslagsökningen för hösten 1922 bör därför enligt fullmäktiges mening bestämmas till $^4/_9$ av 8,190 kronor eller 3,640 kronor; och skulle överstyrelsens mening bliva gällande, hålla fullmäktige för givet, att ett tilläggsanslag för täckande av uppkommen brist i sinom tid blir erforderligt.

Det bör härvid erinras, att de »anslag till övriga utgifter», som ligga till grund för statsbidraget enligt 1922 års budget, äro desamma som före världskriget och under de senaste åren visat sig kräva avsevärda tillskott av statsmedel.

Vad beträffar vårterminen år 1923 erinra fullmäktige, att flertalet lärare äro fast anställda, och att det icke bör ifrågakomma, att dessa skulle på grund av en i allmänt intresse tillkommen omorganisation vidkännas en reducering av sina, redan förut icke alltför rikligt tilltagna avlöningsförmåner. De ordinarie lärarnes löner böra därför lämnas orubbade. Däremot kunna anslagen till timlärare med undantag för gymnastiklärare, ävensom till föredrag om arbetarskydd och hygien, bokförings- och skrivbiträde åt rektor, skolläkare och bibliotekarie för första studieåret bortfalla. Under övriga anslagsposter bör för förra hälften av år 1923 beräknas i allmänhet halva årskostnaden men för trycksaker, annonser och skrivmateriel två tredjedelar med hänsyn till den på sagda period fallande kostsamma annonseringen om den nya årskursen.

Enligt sålunda angivna grunder hava fullmäktige låtit uppgöra statförslag för förra halvåret 1923 för båda skolorna. Rörande förslagens detaljer får jag hänvisa till handlingarna. Jag vill här endast nämna, att fullmäktige utgå från att vid Filipstadsskolan skulle vara anställda tre ordinarie lärare och vid Faluskolan fyra ordinarie lärare (i båda fallen inbegripet rektor), avlönade på samma sätt som de tekniska fackskolornas lärare, att fullmäktige i statförslagen upptagit avlöningar och ålderstillägg till lärare och vaktmästare med hälften av årsbeloppen, samt att staterna sluta för Filipstadsskolan på en summa av 15,487 kronor 50 öre och för Faluskolan på en summa av 19,087 kronor 50 öre. Summan av nämnda båda belopp eller 34,575 kronor utgör enligt fullmäktiges mening det minsta, som bör beräknas till de båda bergsskolornas utgifter under förra hälften av år 1923. Härav skulle å staten belöpa $^3/_5$ eller 20,745 kronor.

Mot överstyrelsens förslag i fråga om tjänstgöringsskyldighet och tjänstårsberäkning för åtnjutande av ålderstillägg för lärare samt angående ålderstillägg för vaktmästare, liksom, i princip, beträffande överstyrelsens förslag i pensionsfrågan, hava fullmäktige intet att erinra.

Skolöverstyrelsens yttrande den 21 januari 1922.

Med anledning av vad fullmäktige i järnkontoret sålunda andragit anbefalldes genom remiss den 10 december 1921 skolöverstyrelsen att avgiva förnyat utlåtande i ärendet. Sådant utlåtande avgav överstyrelsen den 21 januari 1922. Överstyrelsen upptager däri till granskning de av fullmäktige mot dess förslag framställda anmärkningarna.

Beträffande villkoret, att kommun eller enskilda skulle åtaga sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler med inredning och möblering samt rektorsbostad yttrar överstyrelsen:

I avseende härå får överstyrelsen erinra, att liknande bestämmelse gäller beträffande samtliga tekniska fackskolor i riket, och att den tillämpas även beträffande en stor mängd andra statliga och enskilda läroanstalter. Att vissa kostnader härför tidigare ingått i bergsskolornas stater och övriga utgifter, för vilka statsbidrag beräknats, torde icke utgöra något skäl till undantag efter den omorganisation, som nu skulle företagas. Att överstyrelsen icke tidigare anmärkt på det nämnda förhållandet beror därpå, att allt sedan bergsskolorna år 1919 kommo under överstyrelsens inseende, utredning pågått angående den omorganisation, varom nu är fråga, och att överstyrelsen ej ansett lämpligt föreslå någon ändring, förrän utredningen slutförts. Då bergsskolorna nu skulle bliva jämställda med tekniska fackskolor, anser överstyrelsen skäligt, att likheten genomföres även i berörda avseende. För statens vidkommande torde det därvid vara likgiltigt, om kostnaden härför bäres av kommun eller enskilda, men det synes böra åligga järnkontoret att såsom skolornas målsman svara för att villkoret blir uppfyllt.

Rörande fullmäktiges anmärkning i fråga om villkoren för anslag till laboratorieutrustning påpekar överstyrelsen, att de föreslagna villkoren givetvis ej avse annan materiell än den, som bekostats av statsmedel, samt att motsvarande villkor av Kungl. Maj:t föreskrivits i en mängd liknande fall.

Sin mening, att järnkontoret bör såsom målsman för skolorna bära ansvaret för uppkommande extra kostnader utvecklar nu överstyrelsen ytterligare. Då järnkontoret, såsom jag redan nämnt, numera iklätt sig ansvaret för dessa extra kostnader, lämnar jag åsido vad skolöverstyrelsen härutinnan anfört; dock anser jag mig böra återgiva följande passus i överstyrelsens utlåtande:

Järnkontorets ekonomiska målsmanskap över skolorna utesluter naturligtvis icke, att, i fall oförutsedda nödvändiga kostnader skulle uppstå, järnkontoret må kunna efteråt inkomma med framställning om tilläggsanslag och att, om så prövas skäligt, dylikt anslag bliver beviljat, men då järnkontoret velat hävda att staten skulle vara *skyldig* att bära viss del av kostnaderna även i den mån beräkningarna överskridas, har överstyrelsen velat framhålla, att så icke kan vara fallet. Det är visserligen sannt, att beloppet av statens andel beror på statsmakternas prövning av totalkostnaden, men å andra sidan är det dock skolornas målsman, järnkontoret, som i sista hand reglerar exempelvis laborationskostnader och flertalet övriga utgifter.

Överstyrelsen kommer härefter till frågan om beräkningen av statsanslaget under det första övergångsåret och framhåller, att, då

såväl undervisningstimmarnas som lärjungeavdelningarnas antal minskas till hälften, det förefaller rimligt att även understödet minskas till hälften. Emellertid har fullmäktiges påpekande, att med en dylik beräkningsgrund de ordinarie lärarna vid bergsskolorna skulle få vidkännas en reducering av sina avlöningsförmåner, givit överstyrelsen anledning att taga nu förevarande fråga under förnyad prövning. Överstyrelsen har för ändamålet ytterligare förhandlat med fullmäktige, från vilka överstyrelsen fått mottaga två särskilda skrivelser av den 19 december 1921 och den 5 januari 1922 jämte åtskilliga i skrivelserna åberopade bilagor, vilket allt återfinnes bland handlingarna i detta ärende.

Den av överstyrelsen sålunda införskaffade ytterligare utredningen innefattar bland annat en beräkning av kostnaden för skolornas upprätthållande under tiden 1 januari—30 juni 1923 under förutsättning, att bergsskolorna bibehölles i oförändrat skick. Jag finner intet skäl att i sakens nuvarande läge närmare redogöra för denna beräkning, i fråga om vilken jag alltså hänvisar till handlingarna. Däremot har det sitt intresse att taga del av vissa av fullmäktige lämnade uppgifter rörande de vid bergsskolorna tjänstgörande lärarnas anställningsförhållanden:

I skrivelsen den 5 januari 1922 meddela fullmäktige, att bergsskolornas rektorer och ordinarie lärare äro förordnade av järnkontorets styrelse i enlighet med bergsskolornas reglemente, nämligen:

vid bergsskolan i *Filipstad.*

Rektor K. Winge	förordnad	23/10 1901	f. o. m.	1/11 1901,
ordinarie lärare ingenjör Birger Carlsson	»	5/7 1916	»	16/8 1916,
extra lärare fil. mag. Ivar Wittberg . . .	»		»	16/2 1918,

vid bergsskolan i *Falun.*

Rektor W. Hamnquist, förordnad till lärare fr. o. m. 1/11 1904 till rektor				21/4 1904,
ordinarie lärare ingenjör B. G. G. Tiberg	förordnad	28/10 1913	f. o. m.	1/12 1913,
t. f. läraren, ingenjör M. Wiberg	»	3/10 1917	»	1/11 1917,
extra lärare fil. mag. E. Mohlin	»	20/12 1917	»	16/1 1918.

Då förutvarande läraren i metallurgi, ingenjören H. Uhrne, år 1917 avgick, var frågan om ändrad organisation av bergsskolorna redan uppe; och som med anledning härav ny ordinarie lärare icke borde omedelbart fast anställas, uppdrog järnkontorets styrelse åt skolans direktion att foga anstalt om befattningens uppehållande, till dess den kunde besättas med ordinarie innehavare. Direktionen förordnade då Wiberg för ett år fr. o. m. den 1/11 1917, och detta förordnande har sedan dess årligen förnyats.

Den ordinarie lärarbefattningen i gruvämnena vid bergsskolan i Filipstad har stått ledig efter ingenjören E. Lindemans avgång år 1917, och undervisningen i gruvämnena, vilka enligt den nya organisationen skola bortfalla, har uppehållits av tillfälliga lärare.

De ovan upptagna extra lärarna äro enligt skolornas reglementen förordnade av vederbörande direktioner.

Skrivelsen av den 5 januari 1922 innehåller jämväl en av fullmäktige uppgjord ny kostnadsberäkning för omorganisationen, avseende övergångsåret 1922—1923.

Under förutsättning, att den nya organisationen tillämpas från och med hösten 1922, att ordinarie lärare, vilka för vardera skolan upptagits till ett antal av 2 (rektor inbegripen), erhålla full avlöning men att extra lärare avlönas med timarvoden, beräkna fullmäktige på i skrivelsen närmare angivet sätt kostnaderna för de båda skolorna tillsamman under höstterminen 1922 till 28,072 kronor 22 öre och under förra halvåret 1923 till 28,940 kronor 3 öre.

Härtill bör enligt fullmäktiges mening läggas anslag till tillfällig löneförbättring åt lärarna enligt de för statens jämförliga befattningshavare gällande grunder. Summan av detta anslag skulle enligt fullmäktiges beräkningar uppgå till 3,376 kronor 65 öre. Om denna summa fördelas för de ordinarie lärarna med hälften på vardera perioden och för timlärare med respektive $^4/_9$ och $^5/_9$, skulle utgiften bliva:

för hösten 1922	kronor 1,488,98	
» våren 1923	» 1,887,67	kronor 3,376: 65.

På detta sätt skulle kostnaderna bliva:

för senare halvåret 1922	kronor 29,561: 20
» förra » 1923	» 30,827: 70.

I fråga om möjligheten att med de sålunda beräknade anslagen uppehålla undervisningen vid bergsskolorna under den nya organisationens första år hänvisa fullmäktige för Faluskolans vidkommande till ett närlagt, av skolans rektor avgivet yttrande och framhålla, att det gäller två unga lärare, Wiberg och Mohlin, som under omkring fyra år varit knutna vid skolan och där utfört ett mycket förtjänstfullt arbete. Beträffande Filipstadsskolan har rektor Winge anfört, att magister Wittberg är väl inne i alla laborationer, och att det icke torde vara möjligt att få honom att stanna för den lilla timläraravlöningen. Även denna lärare har nära fyra års väl vitsordad tjänstetid.

Det synes fullmäktige innebära mycken obillighet, om extra lärare, som under åratal tjänstgjort i avvaktan å en ny organisation, skulle vid dess införande ställas inför valet att antingen lämna sina befattningar för att söka annan verksamhet eller ock under ett övergångsår arbeta för starkt reducerad avlöning; och om, såsom antagligt torde vara, en eller annan finner sig nödsakad välja det förra alternativet, vore detta säkerligen till avsevärt men för skolorna.

För att under det första året trygga undervisningens jämna gång med bibehållande av skolans goda och prövade lärarkrafter med oförändrade avlöningar beräkna fullmäktige, att det skulle erfordras följande tillägg:

För *Filipstadsskolan:*

fil. mag. I. Wittberg, nuvarande avlöning	kronor 4,000: —	
beräknad timavlöning	» 2,371: 25	
skillnad		kronor 1,628: 75

För *Faluskolan:*

ingenjör M. Wiberg, nuvarande avlöning . . .	kronor 5,600: —	
beräknad timavlöning	» 2,993: —	
skillnad		kronor 2,607: —
fil. mag. E. Mohlin, nuvarande avlöning . . .	kronor 3,500: —	
beräknad timavlöning	» 1,147: —	
skillnad		kronor 2,353: —.
	Summa	kronor 6,588: 75.

Härtill skulle komma motsvarande ökning av den tillfälliga löneförbättringen.

Slutligen framföra fullmäktige den tanken, att, för att under övergångstiden bereda samtliga lärare full sysselsättning, yrkesskolorna skulle bibehållas vid bergskolorna under den nya organisationens första år.

Av vederbörande rektorer avgivna utredningar, mot vilka fullmäktige förklara sig icke hava något att erinra, bestyrka, att på sådant sätt samtliga nu anställda lärare skulle få så många undervisningstimmar, som svara mot rektors respektive lektors tjänstgöringsskyldighet. En av rektorn vid Faluskolan till fullmäktige under hand gjord hemställan, att, därest ifrågavarande förslag kommer till utförande, ytterligare en ordinarie lärarbefattning måtte vid vardera skolan få tillsättas, anse sig fullmäktige böra understödja. I varje fall anse fullmäktige, att avlöningen för extra lärarna Wittberg och Mohlin icke bör sättas lägre än till 4,000 kronor för år.

Någon ökning i skolornas övriga utgifter anses det sålunda framförda förslaget icke nödvändiggöra. Till en jämförelse framhålles, att för de förmanskurser i Borlänge för bergshanteringen, vilka enligt det tidigare omorganisationsförslaget skulle ersätta de med bergsskolorna förenade yrkesskolorna, beräknats bidrag från staten med 5,900 kronor 21 öre och från järnkontoret med 6,729 kronor 79 öre för år.

Skolöverstyrelsen ansluter sig till förslaget om yrkesskolornas bibehållande vid bergsskolorna under läsåret 1922—1923, varigenom den påpekade olägenheten av minskning i lärarpersonalens löneföremåner kan undvikas. Överstyrelsen anför:

Vid betraktande av de upplysningar och förslag, som sålunda framkommit, finner överstyrelsen ådagalagt, att bergsskolornas lärare visserligen icke till så stor omfattning, som fullmäktige i sin skrivelse den 6 december 1921 velat beräkna, äro att betrakta som ordinarie, och att de ingalunda torde hava laglig rätt till fortsatt tjänstgöring eller oförminskad avlöning vid respektive skolor, men att det dock måste anses ganska rimligt och ur skolornas synpunkt önskvärt, att de lärare, som tjänstgjort vid skolorna under en följd av år och även framdeles bliva behövliga, också under övergångstiden bibehållas vid sina befattningar utan att därvid, trots en tillfällig minskning i deras tjänstgöring, lida allt för stor rubbning i sina från skolan härrörande inkomster. Särskilt med hänsyn härtill

finner överstyrelsen det senast framkomna förslaget, att yrkesskolorna skulle bibehållas vid bergsskolorna under övergångstiden, synnerligen lyckligt. Överstyrelsen vill sålunda, trots de starka skäl, som i övrigt tala för en omläggning även av yrkesskolorna, förorda detta förslag. I överensstämmelse härmed skulle under arbetsåret 1922—1923 komma att finnas vid bergsskolan i Filipstad en första årsklass av den nyorganiserade skolan samt den förutvarande gruvyrkesskolan och vid bergsskolan i Falun en på två linjer uppdelad första årsklass av den nyorganiserade skolan samt förutvarande hyttyrkesskola och bruksmekaniska yrkesskola.

Däremot är skolöverstyrelsen ej av fullmäktiges mening, att lärarna borde erhålla tillfällig löneförbättring i likhet med motsvarande statens befattningshavare. Överstyrelsen yttrar härom:

Lärarnas undervisningsskyldighet skulle således bliva nära nog oförändrad och under arbetsåret 1922—1923 liksom förut komma att till mycket väsentlig del avse ett lägre plan, än som motsvaras av teknisk fackskola. Under sådant förhållande kan överstyrelsen ej finna nödigt, att lärarnas avlöning för ifrågavarande år sättes högre än förut, alltså lika med lärarnas avlöning vid teknisk fackskola utan den tillfälliga löneförbättringen, vilken för övrigt ej heller synes vara beräknad varken i järnkontorets med skrivelsen till skolöverstyrelsen den 18 juni 1921 överlämnade statsförslag eller fullmäktiges i skrivelsen den 6 december 1921 förekommande förslag till övergångsstater för förra hälften av år 1923.

Ej heller anser överstyrelsen tillräckliga skäl föreligga för en ökning av antalet ordinarie lärare, förr än omorganisationen helt genomföres. Under nu angivna förutsättningar och på grundval av de föreliggande utredningarna har överstyrelsen uppgjort följande

Förslag till stat för bergsskolorna i Filipstad och Falun, delvis omorganiserade, under övergångsåret 1922—1923.

Filipstad:

1 rektor	kronor	7,500: —
1 ordinarie lärare med ett ålderstillägg	»	6,300: —
1 » vaktmästare med tre ålderstillägg	»	1,750: —
Arvoden åt extra lärare 22,69 + 5,88 + 3 = 32 veckotimmar à 175 kronor	»	5,600: —
Böcker, underhåll av samlingar och undervisningsmateriell	»	1,600: —
Laboratorieutensilier och diverse	»	1,800: —
Trycksaker, annonser, skrivmaterialier	»	800: —
Uppvärmning, belysning, renhållning	»	3,000: —
Summa	kronor	28,350: —

Falun:

1 rektor	kronor	7,500: —
1 ordinarie lärare med ett ålderstillägg	»	6,300: —
1 » vaktmästare	»	1,450: —
1 extra vaktmästare	»	500: —

Arvoden åt extra lärare		
21,45 + 20,65 + 4,43 = 47 veckotimmar à 175 kronor . . .	kronor	8,225: —
Böcker, underhåll av samlingar och undervisningsmateriell . . .	»	2,000: —
Laboratorieutensilier och diverse	»	2,000: —
Trycksaker, annonser och skrivmaterialier	»	800: —
Uppvärmning, belysning, renhållning	»	4,000: —
	Summa kronor	32,775: —

Av sammanlagda kostnadsbeloppet för båda skolorna under arbetsåret 1922—1923, 61,125 kronor, anser överstyrelsen något mera än hälften, lämpligen 33,000 kronor, böra beräknas för tiden $^{1}/_{1}$—$^{30}/_{6}$ 1923. Härav skulle staten bidraga med $^{3}/_{5}$ eller 19,800 kronor, vilket belopp överstyrelsen nu tillstyrker i stället för det i skrivelsen den 31 augusti 1921 föreslagna beloppet, 12,800 kronor.

Vad åter angår kostnaden för höstterminen 1922, vilken enligt nu angivet beräkningssätt skulle uppgå till 61,125—33,000 = 28,125 kronor, varav $^{3}/_{5}$ eller 16,875 kronor skulle utgå av statsmedel, anser överstyrelsen de av riksdagen till uppehållande av skolornas verksamhet under år 1922 redan anslagna medel, 29,400 kronor, tillsammans med det av överstyrelsen tidigare förordade anslaget å tilläggsstat till löneförbättring åt bergsskolornas lärare, 8,520 kronor, och det samtidigt förordade förstärkningsbeloppet, 1,820 kronor, eller tillhopa 39,740 kronor för hela år 1922 böra bliva tillräckligt utan vidare tillskott.

Järnkontorets promemoria den 8 februari 1922.

På begäran har järnkontoret satts i tillfälle att taga del av skolöverstyrelsens förnyade utlåtande av den 21 januari 1922 och har i en den 8 februari 1922 dagtecknad promemoria framfört sina erinringar med anledning av nämnda utlåtande.

I fråga om tillhandahållandet av undervisningslokaler och rektorsbostad eller ersättning därför meddelar järnkontoret, att de med vederbörande kommuner och enskilda institutioner i ämnet inledda förhandlingarna ännu icke slutförts.

Vad järnkontoret anfört beträffande laboratorieutrustningen åt Filipstadsskolan samt rörande frågan om ansvaret för oförutsedda kostnader lämnar jag av förut angivna skäl tills vidare åsido.

Med avseende å de i skolöverstyrelsens utlåtande av den 21 januari 1922 intagna, av överstyrelsen uppgjorda statförslagen för arbetsåret 1922—1923 har järnkontoret följande erinringar att framställa:

Vad först beträffar de för lärarpersonalen beräknade anslagen, torde desamma för bergsskolan i Filipstad kunna bliva tillräckliga. Vidkommande åter Faluskolan har det hos järnkontoret väckt bekymmer, att såväl ingenjören Wiberg som ingenjören Mohlin upptagits med timersättning. Såsom av järnkontoret tidigare meddelats har Wiberg alltifrån den 1 november 1917 på förordnande uppehållit en av skolans ordinarie lärarbefattningar, vilken med anledning av den redan vid hans anställande väckta frågan om skolornas omorganisation då icke ansetts böra fast tillsättas. Det synes synnerligen obilligt, att Wiberg, som sålunda under mer än 4 år uppehållit ordinarie lärarbefattning med full avlöning såsom sådan och för sin undervisning erhållit synnerligen framstående vitsord, nu skulle under ett övergångsår plötsligen nedsättas till timlärare med en ersättning, som för hans 22 undervisningstimmar skulle uppgå till allenast 3,850 kronor, eller sålunda nära 2,000 kronor mindre än vad han under de senaste åren uppburit, 5,600 kronor för år. Järnkontoret tillåter sig därför hemställa, att åtminstone den modifikationen i skolöverstyrelsens förslag måtte göras, att för Wiberg uppföres arvode såsom tillförordnad ordinarie lärare med 5,600 kronor, och att för de återstående 26 undervisningstimmar beräknas arvode efter 175 kronor per timme med 4,550 kronor, vilket för Faluskolan skulle innebära en ökning av anslagssumman av 1,925 kronor. Med avseende på själva anslagen till skolornas drift har skolöverstyrelsen för Filipstadsskolan följt rektors beräkning men för Faluskolan gjort en nedsättning från 10,700 kronor till 8,800 kronor. Härtill kommer, att under ifrågavarande övergångsår intet som helst anslag beräknats till föredrag om arbetarskydd och hygien, bokförings- och skrivbiträde åt rektor, skolläkare och bibliotekarie, för vilka ändamål i statförslagen för de omorganiserade skolorna — vilka förslag av skolöverstyrelsen på sin tid lämnats utan erinran — upptagits 4 poster å sammanlagt 1,300 kronor för vardera skolan. Det synes järnkontoret i hög grad tvivelsamt, huruvida de av skolöverstyrelsen förordade anslagen skola bliva för avsedda ändamål tillräckliga, men anser sig järnkontoret härutinnan icke böra framställa något direkt yrkande utan inskränker sig till den med avseende på Wiberg här ovan gjorda framställningen om tilläggsanslag.

Fullmäktiges skrivelse den 14 mars 1922.

Efter ytterligare förhandlingar mellan mig och järnkontorets verkställande direktör hava fullmäktige inkommit med den av mig förut omförmälda skrivelsen av den 14 mars 1922. De anföra däri följande:

Beträffande först tillhandahållandet av undervisningslokaler med inredning och möblering, som av skolöverstyrelsen godkännas, ävensom av rektorsbostad eller ersättning därför, hava framställningar avlåtits till stadsfullmäktige i Filipstad och Falun, till styrelserna för de två gruvfondskassorna i Filipstad och för den till bergsskolan därstädes skänkta 1918 års donationsfond samt till styrelsen för Löwensköldska fonden såsom ägare av bergsskolefastigheterna i Falun.

Berörda framställningar äro i vissa delar ännu icke slutligen prövade, men synes god utsikt föreligga, att frågorna om undervisningslokaler för skolorna samt fri bostad eller hyresersättning åt rektorerna skola kunna vederbörligen ordnas.

I fråga om den för bergsskolan i Filipstad erforderliga laboratorieutrustningen har direktionen för bergsskolan såsom styrelse för 1918 års donationsfond åtagit sig att för ändamålet dels ställa till förfogande reserverade räntemedel, för närvarande uppgående till 13,000 kronor, dels även söka uppbringa återstående medel genom lån hos järnkontoret, som ock förklarat sig villigt lämna sådant lån. Fullmäktige åtaga sig därför att svara för den erforderliga laboratorieutrustningens anskaffande utan kostnad för staten.

Med avseende å järnkontorets ekonomiska målsmanskap för ifrågavarande bergsskolor förklara fullmäktige härmed järnkontoret villigt att, så länge staten och järnkontoret gemensamt uppehålla ifrågavarande skolor, tillsläppa de medel, som utöver av staten beviljat bidrag, motsvarande $^3/_5$ av beräknad och godkänd kostnadssumma, kunna erfordras för skolornas uppehållande enligt fastställd plan.

Styrelsen för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m

Återstår att nämna några ord rörande frågan om beredande av pensionsrätt för personalen vid ifrågavarande skolor. Jag erinrar, att skolöverstyrelsen härutinnan ansett, att det borde kunna förfaras ungefär så som beträffande befattningshavare hos hushållningssällskapen m. fl., för vilkas pensionering blivit sörjt genom anslutning till statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. enligt kungl. kungörelse den 22 juni 1920 (n:r 380), dock att i fråga om pensionsålder och skyldighet att avgå ur tjänsten borde gälla vad i sådant avseende föreskrives för lärare vid teknisk fackskola, samt att kostnaden för pensioneringen, utöver lärarnas pensionsavgifter, endast med $^3/_5$ skulle bäras av statsverket, medan $^2/_5$ skulle bäras av järnkontoret.

Med anledning av överstyrelsens berörda förslag i pensionsfrågan har utlåtande infordrats och den 14 oktober 1921 avgivits av styrelsen för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. Styrelsen har i huvudsak intet att erinra mot överstyrelsens förslag. Den anför följande:

Förslaget innebär att ifrågavarande lärarpersonal skulle bliva i pensionshänseende jämställd med t. ex. lärare vid statsunderstödda lantmannaskolor, vilkas pensionsålder, likasom för lärare vid tekniska fackskolor, är 65 levnadsår. Däremot gäller den olikhet dem emellan att för hel pension erfordras för lärare vid lantmannaskolor 33 tjänstår men för lärare vid tekniska fackskolor endast 30 tjänstår. Huruvida det finnes skäl att bestämma sådan tjänstålder jämväl för bergsskolornas lärarpersonal, således en lägre tjänstålder än den, som gäller för lärare vid lantmannaskolor och för de övriga befattningshavare i allmänhet, som äro avsedda i kap. VII av pensionsanstaltens reglemente, beror tydligen på frågan, i vad ålder tjänstetillträde i allmänhet kan antagas äga rum. Härvid torde omfattningen av den utbildning, praktisk såväl som teoretisk, som erfordras eller åtminstone anses önsklig för anställning, vara det huvudsakligen avgörande; och

då, enligt vad anstalten erfarit, härutinnan för lärarpersonal vid tekniska fackskolor kravet på föregående praktisk erfarenhet varit bestämmande för fastställandet av ett lägre antal tjänstår, och enahanda förhållande torde böra råda med avseende å bergsskolornas lärarpersonal, vill pensionsanstalten för sin del ej ifrågasätta, att tjänståldern för de sistnämnda lärarnas rätt till hel pension bestämmes högre än till 30 år.

Det synes kunna ifrågasättas, huruvida icke jämväl vaktmästarna borde medtagas i pensioneringen. Då emellertid vaktmästarna vid lantmannaskolorna ej hava pensionsrätt i anstalten — vartill anledningen varit den, att pensionsrätt tills vidare ej heller tillkommer vaktmästare vid allmänna läroverk och folkskolor — anser pensionsanstalten sig ej böra väcka förslag därom, men får framhålla, att, därest Kungl. Maj:t skulle finna nämnda omständighet ej böra verka hindrande, pensionsrätt utan svårighet synes kunna beredas dem allenast därigenom att bestämmelserna i kap. VII av anstaltens reglemente förklaras jämväl å dem tillämpliga.

Vad angår kostnaderna för pensioneringen, i vad de icke bestridas genom befattningshavarnas egna avgifter, innebära de i kap. VII av reglementet härutinnan meddelade bestämmelserna ungefärligen den fördelning av kostnaderna mellan staten och huvudmannen — i detta fall järnkontoret — som skolöverstyrelsens förslag innehåller. Det torde således ej vara nödvändigt att särskilt föreskriva, såsom överstyrelsen föreslagit, att kostnaderna skola endast till viss del bäras av statsverket.

Med hänsyn till ifrågavarande personals fåtalighet torde det ej vara nödvändigt att, åtminstone för närvarande, för dess pensionering påkalla någon höjning av pensionsanstaltens anslag. Denna höjning skulle, enligt anstaltens antagande, bliva så obetydlig, att densamma utan olägenhet kan anstå till den försäkringstekniska utredning av anstaltens ställning, som bör äga rum vart femte år, nästa gång således i början av år 1925.

Under åberopande av vad sålunda anförts får pensionsanstalten således förklara sig anse något annat förslag beträffande ifrågavarande personals pensionering icke behöva föreläggas riksdagen än att denna pensionering skall anordnas genom anslutning till pensionsanstalten på i huvudsak samma villkor, som äro stadgade för befattningshavare hos hushållningssällskap m. fl. dock att för rektor och lärare skall för hel pension erfordras endast 30 tjänstår, och att det må tillkomma Kungl. Maj:t att utfärda de närmare bestämmelser, som härutinnan äro erforderliga.

Departementschefen. Såsom min föregående redogörelse ger vid handen, rådde före år 1918 likställighet i avlöningshänseende mellan lärarna vid bergsskolorna i Filipstad och Falun samt de tekniska elementarskolornas lärarpersonal. Denna likställighet upphävdes genom den år 1918 genomförda löneregleringen för sistnämnda personal, men har för åren 1920—1921 återställts så till vida, att riksdagen på tilläggsstat för sistnämnda två år beviljat anslag till löneförbättring, varigenom bergsskolelä-

rarnas löner uppbringats till belopp, motsvarande avlöningen för lektor vid teknisk elementarskola, frånsett tillfällig löneförbättring. Denna likställighet har emellertid icke motsvarats av en fullständig jämbördighet med avseende å undervisningen, vilken för bergsskolornas vidkommande legat på ett något lägre plan än fackskolornas. Skillnaden framträder, på sätt av det föregående inhämtas, såväl med avseende å inträdesfordringar som i fråga om lärotidens längd och undervisningens omfattning i olika läroämnen.

Nu torde det visserligen vara så, att ifrågavarande skolor på ett erkännansvärt sätt fyllt den uppgift, de satt sig före, nämligen att bibringa elementära kunskaper åt dem, som vilja ägna sig åt bergshanteringen i egenskap av tjänstemän. Men å andra sidan är det klart, att det för bergshanteringen, en av vårt lands äldsta och viktigaste näringsgrenar, likaväl som för t. ex. maskinindustrien eller byggnadsindustrien, måste föreligga ett behov av personal med den mera grundliga tekniska utbildning, den tekniska fackskolan avser att bibringa. Ur denna synpunkt torde skolornas ombildning till läroanstalter av den statliga fackskoletypen få betraktas såsom ett önskemål av allmän betydelse. Detta har också från riksdagens sida genom dess av mig tidigare refererade uttalande i ämnet år 1920 blivit erkänt.

Det är en sådan utveckling av bergsskolorna, som det nu föreliggande förslaget åsyftar. Enligt detta skulle undervisningstiden, nu av 16 månaders längd, utsträckas till tvåårig, undervisningen i olika ämnen skulle kompletteras och fördjupas, varvid särskilt mera tid skulle ägnas åt laborationsövningar, och slutligen skulle inträdesfordringarna i vissa avseenden utökas. Dessa huvuddrag av omorganisationsplanen hava mitt fulla gillande. Mellan skolöverstyrelsen och järnkontoret råder ock helt och hållet enighet på denna punkt.

Ett under utredningens gång dryftat projekt att vid omorganisationens genomförande sammanslå de båda skolorna till en enda med förläggning antingen i Falun eller Filipstad har man, med hänsyn till de betydande kostnader för nybyggnader, en sådan åtgärd skulle föra med sig, måst släppa. Även om denna tanke av åtskilliga orsaker kunde förefalla tilltalande, anser jag, i likhet med fullmäktige i järnkontoret och skolöverstyrelsen, densamma för närvarande icke vara genomförbar.

Med bergsskolorna äro för närvarande förenade de s. k. yrkesskolorna, i Falun en hyttyrkesskola och en bruksmekanisk yrkesskola

samt i Filipstad en gruvyrkesskola. Dessa skolor ligga på ett avgjort lägre plan än de tekniska fackskolorna och äro hänförliga till de kategorier av läroanstalter, vilka understödjas av statsmedel genom bidrag från anslaget till enskilda anstalter för yrkesundervisning. Berörda yrkesskolor böra tydligtvis på grund härav avskiljas från bergsskolorna vid dessas ombildning, och beslut härom hade ock ursprungligen fattats. Emellertid har det visat sig nödvändigt att — för att under övergångstiden kunna bereda bergsskolornas lärare en mot fulla avlöningsförmåner svarande sysselsättning — tills vidare under det första omorganisationsåret bibehålla yrkesskolorna förenade med bergsskolorna. Häremot har jag intet att erinra men betonar, att denna anordning endast är provisorisk och att i och med omorganisationens fullständiga genomförande en definitiv skilsmässa bör komma till stånd.

Enligt den från järnkontoret framlagda och av skolöverstyrelsen godkända planen för omorganisationen skulle i Filipstad anordnas endast en linje, nämligen för metallurgi, avsedd för högst 15 elever, under det att Faluskolan skulle omfatta en metallurgisk linje och en gruvlinje för tillhopa högst 20 lärjungar. Efter omorganisationens fullständiga genomförande skulle i Filipstad finnas anställda, utom rektor, två ordinarie lärare samt i Falun, utom rektor, tre ordinarie lärare. Härutöver skulle den ordinarie personalen utgöras av en vaktmästare vid vardera skolan. Förslaget i denna del föranleder ingen erinran från min sida. Nämnas må, att jämväl för närvarande Filipstadsskolan har två ordinarie lärarplatser, därav dock den ena i avbidan på omorganisationen hållits vakant. Bergsskolan i Falun har likaledes två ordinarie lärartjänster med den ena vakant av samma skäl som i Filipstad.

I likhet med järnkontoret och skolöverstyrelsen anser jag det lämpligt, att ledningen av skolorna liksom hittills ligger i händerna på järnkontoret, som, enligt vad jag senare skall närmare vidröra, fortfarande bör stå såsom skolornas ekonomiska målsman. Sålunda skulle järnkontorets styrelse hava att fastställa reglemente, normaltimplaner och undervisningsprogram för skolorna ävensom tillsätta och entlediga skolornas rektorer och lärare. Dock skulle det vara skolöverstyrelsen förbehållet att, på sätt den föreslagit och som framgår av vad jag tidigare anfört, utöva visst överinseende över skolorna med skyldighet för dessas styrelser att ställa sig av skolöver-

styrelsen eventuellt givna föreskrifter till efterrättelse. Detsamma gäller för övrigt redan för närvarande.

Vad nu sagts gäller de stora dragen av omorganisationen. Beträffande förslagets detaljer vill jag först något uppehålla mig vid frågorna om tillhandahållande av skollokaler m. m. samt det ekonomiska målsmanskapet för skolorna.

Vad den förra frågan angår bör man givetvis, såsom även skolöverstyrelsen påpekat, och i andra liknande fall plägat ske, uppställa såsom ett villkor för omorganisationens genomförande, att kommun eller enskilda tillhandahålla för de ifrågavarande skolorna erforderliga undervisningslokaler med inredning och möblering samt bostad åt rektor eller ersättning därför. Järnkontoret har ock, såsom av det föregående inhämtas, för ändamålet inlett förhandlingar med stadsfullmäktige i Filipstad och Falun ävensom i övrigt vidtagit förberedande åtgärder för villkorets uppfyllande. Enligt vad fullmäktige i järnkontoret meddelat, äro emellertid de i angivna syfte bedrivna förhandlingarna ännu icke slutförda, men goda utsikter föreligga, att de i en snar framtid skola leda till önskat resultat. Med hänsyn härtill synes det mig lämpligt, att godkännandet av ett blivande åtagande i ämnet göres beroende av Kungl. Maj:ts prövning, varvid givetvis bör tillses, att åtagandet ej endast är i formellt hänseende tillfredsställande utan även att de erbjudna lokalerna äro för ändamålet fullt tjänliga.

Vidkommande härefter det ekonomiska målsmanskapet för bergsskolorna, med andra ord ansvaret för kostnaderna för bergsskolornas uppehållande, i den mån dessa kostnader icke täckas av statsbidraget, konstaterar jag med tillfredsställelse, att järnkontoret numera i en form, som icke synes lämna rum för någon anmärkning, påtagit sig nämnda målsmanskap. Villkoret om ett sådant åtagande synes mig emellertid böra såsom en förutsättning för omorganisationens genomförande inryckas i Kungl. Maj:ts hemställan till riksdagen. I likhet med skolöverstyrelsen anser jag härmed icke uteslutet att, därest till äventyrs sedermera kostnaderna för skolorna skulle på grund av säregna, tillfälliga omständigheter visa sig omöjligen kunna hållas inom den beräknade ramen, efter av järnkontoret gjord framställning och efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall ytterligare anslag kunna komma att av statsmedel beviljas såsom bidrag till bestridande av dylika extra kostnader.

Dock förutsätter jag, att sådana extra tillskott endast undantagsvis skola bliva behövliga.

Jag kommer nu till frågan om kostnaderna för ifrågavarande omorganisation. Därvid är att göra skillnad mellan engångskostnader och årskostnader.

De engångskostnader, för vilkas bestridande statens medverkan ifrågasatts, äro utgifter för anskaffande av erforderlig laboratorieutrustning. I sådant hänseende har för Filipstadsskolan ansetts behövligt ett belopp av 47,895 kronor och för Faluskolan ett belopp av 42,280 kronor. Efter av mig med järnkontoret förda förhandlingar har järnkontoret förklarat sig villigt ansvara för att utan kostnad för statsverket anskaffas den laboratorieutrustning, som krävts för bergsskolan i Filipstad. Under erkännande av det nit för skolornas utveckling, som från järnkontorets sida sålunda lagts i dagen, får jag framhålla såsom min mening, att det icke synes oskäligt begärt, att staten i sin ordning gör en uppoffring för att förskaffa skolan i Falun den laboratorieutrustning, varav den vitsordats vara i behov. Jag vill därför tillstyrka, att staten för detta ändamål lämnar ett anslag, som, med någon avrundning nedåt av det beräknade beloppet, synes mig lämpligen böra bestämmas till 40,000 kronor. Då anslaget ställes till vederbörandes förfogande, bör vid detsamma fästas de villkor, som av skolöverstyrelsen föreslagits. Anslaget torde av skäl, som överstyrelsen anfört, böra vara i sin helhet disponibelt för förra hälften av år 1923.

Årskostnaderna för de båda skolorna hava beräknats efter omorganisationens genomförande komma att uppgå till för Filipstadsskolan 32,650 kronor och för Faluskolan 42,700 kronor jämte ett mindre belopp till ålderstillägg ävensom utgifter för eventuellt å avlöningarna utgående dyrtidstillägg. Jag följer härvid skolöverstyrelsens beräkningar, vilka synas mig riktiga. Sammanlagda kostnaderna för båda skolorna skulle alltså, frånsett ålderstillägg och eventuellt dyrtidstillägg utgöra 75,350 kronor. I denna beräknade kostnad skulle alltfort, liksom hittills, staten bidraga med $^3/_5$ och järnkontoret med $^2/_5$. På staten skulle alltså komma ett årsbelopp av 45,210 kronor frånsett statens andel i ålderstillägg och dyrtidstillägg. Till jämförelse må nämnas, att statens motsvarande kostnader för ifrågavarande skolor år 1921 utgjorde 37,920 kronor. Dock bör härvid bemärkas, att man efter omorganisatio-

nens genomförande har att räkna med nödvändigheten av att från anslaget till enskilda anstalter för yrkesundervisning bevilja särskilt understöd till de med bergsskolorna nu förenade yrkesskolorna, vilka då böra hava frånskiljts bergsskolorna. Sådant understöd har av överstyrelsen uppskattats till inemot 6,000 kronor.

Den föreslagna omorganisationen har ifrågasatts skola taga sin början redan från och med höstterminen 1922. Då, såsom förut påvisats, ett ytterligare framskjutande av omorganisationen skulle på grund av de nuvarande kursernas anordning föranleda uppskov med omorganisationen till tidigast hösten 1924, får jag tillstyrka förslaget i denna del. I fråga om kostnaderna för skolorna under arbetsåret 1922—1923 kan jag i stort sett ansluta mig till skolöverstyrelsens senast gjorda beräkningar, framlagda i dess förut refererade skrivelse av den 21 januari 1922. Såsom jag nämnt, har det av angivet skäl förutsatts, att under detta övergångsår yrkesskolorna skulle bibehållas förenade med bergsskolorna. Enligt nämnda beräkningar skulle sammanlagda kostnaderna för båda skolorna under ifrågavarande arbetsår uppgå till 61,125 kronor, varav på förra halvåret 1923 skulle komma 33,000 kronor. Statens andel i sistnämnda belopp skulle utgöra $^3/_5$ därav eller 19,800 kronor. För höstterminen 1922 skulle kostnaderna utgöra 28,125 kronor, varav $^3/_5$ eller 16,875 kronor skulle falla på statens lott. Då det synes rimligt, att lärarnas löner bibehållas oförändrade under år 1922, har överstyrelsen jämväl för nämnda år på tilläggsstat tillstyrkt samma anslag till löneförbättring som för år 1921 eller 8,520 kronor samt dessutom, med föranledande av omorganisationen, förordat ett tilläggsanslag av 1,820 kronor. Då av riksdagen tidigare anslag till bergsskolorna beviljats för år 1922 om tillhopa 29,400 kronor, skulle, i händelse jämväl nyssnämnda anslag å 8,520 kronor och 1,820 kronor beviljas, sammanlagda beloppet av statsanslag till bergsskolorna för år 1922 uppgå till 39,740 kronor.

Som jag nämnt, har jag i stort sett intet att erinra mot dessa överstyrelsens beräkningar; dock är det i ett avseende, som jag icke kan dela överstyrelsens mening. Det gäller den i ärendet omförmälde vid Faluskolan anställde t. f. läraren ingenjören M. Wiberg. Denne har sedan den 1 november 1917 varit förordnad att uppehålla lärarbefattningen i metallurgi, vilken efter den ordinarie innehavarens avgång år 1917 hållits vakant i avbidan på omorganisationen.

Wiberg har i avlöning uppburit ett belopp av 5,600 kronor för år. Då under arbetsåret 1922—1923 vid Faluskolan skulle finnas allenast en ordinarie lärare, komme Wiberg under detta år att avlönas såsom timlärare. Som hans undervisning enligt det uppgjorda statförslaget omfattar 21,45 veckotimmar, skulle hans arvode, efter den vedertagna beräkningsgrunden av 175 kronor för veckotimme och läsår, komma att uppgå till endast 3,753 kronor 75 öre, vilket för honom alltså innebär en avlöningsminskning av 1,846 kronor 25 öre. Fullmäktige hava framhållit, att det syntes dem obilligt, att Wiberg sålunda till följd av en i allmänt intresse vidtagen omläggning av skolornas verksamhet skulle få vidkännas en så avsevärd reducering av sina inkomster, samt hava starkt betonat, att på grund av Wibergs synnerliga duglighet hans eventuella avgång skulle innebära en stor förlust för Faluskolan. Jag måste för min del instämma i vad fullmäktige härutinnan andragit. Av billighetsskäl synes det mig nämligen väl försvarat, att en sådan anordning vidtages, att Wiberg, därest han under övergångstiden kvarstår såsom lärare vid skolan med undervisningsskyldighet i enahanda omfattning som förut, erhåller oförminskad avlöning. Denna anordning synes mig lämpligen kunna genomföras på det sättet, att åt Wiberg under nyss angiven förutsättning får utgå ett personligt arvodestillägg, beräknat för veckotimme och läsår. Berörda arvodestillägg torde böra bestämmas till 86 kronor för veckotimme, i vilket fall arvodesfyllnadens hela belopp skulle, med utgångspunkt från att Wibergs undervisningsskyldighet omfattar 21,45 veckotimmar för läsår, bliva 1,844 kronor 70 öre eller i runt tal 1,845 kronor. Av sistnämnda belopp bör givetvis staten bidraga allenast med $^3/_5$; $^2/_5$ av beloppet har järnkontoret att vidkännas. Statens kostnad för ändamålet skulle alltså utgöra 1,107 kronor, varav på höstterminen 1922 skulle komma $^4/_9$ eller 492 kronor och på vårterminen 1923 $^5/_9$ eller 615 kronor.

Överstyrelsens förslag att de bestämmelser, som för de tekniska fackskolornas lärare gälla i fråga om tjänstårsberäkning för åtnjutande av ålderstillägg (kungörelsen nr 1108/1918), må i tillämpliga delar gälla även för bergsskolornas lärare vill jag tillstyrka. Dessa lärare böra följaktligen få räkna sig tillgodo den tid, de före omorganisationen tjänstgjort vid samma skolor. I fråga om ålderstillägg åt vaktmästare vid bergsskolorna torde likaledes böra i tillämpliga delar gälla bestämmelserna rörande ålderstillägg åt

vaktmästare vid de tekniska fackskolorna. Vad åter beträffar överstyrelsens förslag, att den, som efter bergsskolornas omorganisation varit lärare vid dessa skolor skulle tillerkännas rätt att vid tjänstårsberäkning för erhållande av ålderstillägg i statens tjänst tillgodoräkna sig den tid, han tjänstgjort vid bergsskolorna så, som om tjänstgöringen ägt rum vid teknisk fackskola, anser jag för närvarande skäl icke föreligga att medgiva en dylik rätt.

Vidkommande slutligen frågan om beredande av pensionsrätt för de ordinarie lärarna vid bergsskolorna har jag intet att erinra mot skolöverstyrelsens, av styrelsen för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. tillstyrkta förslag, att denna fråga ordnas genom anslutning till nämnda anstalt på i huvudsak samma villkor, som äro stadgade för befattningshavare vid hushållningssällskap m. fl., dock att för åtnjutande av hel tjänstepension bör för rektorer och lärare erfordras samma tjänstålder som för lärare vid tekniska fackskolor eller 30 år. Bestämmelserna i Kap. VII av anstaltens reglemente (svensk författningssamling nr 380/1920), som avse befattningshavare hos hushållningssällskap m. fl., synas utan vidare kunna göras å dem tilllämpliga, dock med nyssnämnda undantag beträffande tjänståldern. Det torde böra tillkomma Kungl. Maj:t att sedermera utfärda de närmare föreskrifter i ämnet, som kunna befinnas erforderliga. Däremot kan jag ej förorda, att pensionsrätt beredes vaktmästarna vid bergsskolorna. Jag vill erinra därom, att pensionsrätt ej tillkommer vaktmästare vid de allmänna läroverken. Det synes mig icke vara lämpligt att, innan sistnämnda fråga vunnit sin lösning, bereda dylik förmån åt vaktmästare vid enskilda läroanstalter.

Beträffande kostnaden för pensionering av lärarpersonalen tarvas, såsom anstaltens styrelse påpekat, ingen särskild föreskrift därom, att dessa skola bäras av staten med $^3/_5$ och av järnkontoret med $^2/_5$, utan innebära bestämmelserna i nyssnämnda kapitel av anstaltens reglemente ungefärligen en sådan kostnadsfördelning mellan staten å ena och huvudmannen (järnkontoret) å andra sidan. På grund av ifrågavarande befattningshavares fåtalighet torde ej heller för närvarande någon höjning av elfte huvudtitelns anslag till pensionsanstalten vara av denna anledning behövlig.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, det Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1. för uppehållande av bergsskolorna i Filipstad och Falun anordnade på sätt av mig här förut närmare angivits, jämte med dem förenade yrkesskolor under åttonde huvudtiteln anvisa

dels såsom bidrag för beredande av löneförbättring med sammanlagt 14,200 kronor åt lärarna vid nämnda skolor på *tilläggsstat* för år 1922 ett förslagsanslag, högst 8,520 kronor,

dels såsom ytterligare bidrag till bestridande av kostnaderna för verksamheten vid skolorna under höstterminen 1922 på *tilläggsstat* för samma år ett förslagsanslag, högst 1,820 kronor,

dels såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för verksamheten vid skolorna under vårterminen 1923 på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 19,800 kronor,

dels för anskaffning af laboratorieutrustning och annan undervisningsmateriell till bergsskolan i Falun på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 40,000 kronor att utgå enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela,

dels ock såsom bidrag för beredande av ett personligt arvodestillägg å 1,845 kronor åt ingenjören M. Wiberg, därest han under läsåret 1922—1923 kvarstår såsom extra lärare vid skolan med undervisningsskyldighet av enahanda omfattning som under nästföregående läsår ej mindre på *tilläggsstat* för år 1922 ett förslagsanslag, högst 492 kronor, än även på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 615 kronor, båda anslagen att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela;

allt under villkor *dels* att kommun eller enskilda, på sätt, som av Kungl. Maj:t prövas kunna godkännas, åtaga sig att tillhandahålla för skolorna erforderliga undervisningslokaler med inredning

och möblering ävensom bostäder åt rektorerna eller ersättning härför, *dels ock* att järnkontoret ansvarar för den del av kostnaderna för skolornas uppehållande i av mig förut angiven omfattning, som ej täckes genom anslag av statsmedel,

2. medgiva att, efter det beslut om bergsskolornas omorganisation trätt i tillämpning,

a) de bestämmelser, som för de tekniska fackskolornas lärare gälla i fråga om tjänstgöringsskyldighet och tjänstårsberäkning för åtnjutande av ålderstillägg må i tillämpliga delar gälla även för bergsskolornas lärare med rätt för dessa att därvid tillgodoräkna sig den tid, de därförut må hava tjänstgjort vid bergsskolorna, ävensom att gällande bestämmelser i fråga om ålderstillägg åt vaktmästare vid tekniska fackskolor må likaledes i tillämpliga delar gälla för vaktmästare vid bergsskolorna,

b) ordinarie rektorer och lärare vid bergsskolorna och deras efterlevande må beredas rätt till pension genom anslutning till statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., på i huvudsak samma villkor, som äro stadgade för befattningshavare hos hushållningssällskap m. fl., dock att för rätt till hel pension skall erfordras 30 tjänstår, samt att Kungl. Maj:t må utfärda de närmare bestämmelser, som i detta hänseende befinnas erforderliga.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Harald Frisk.